

**ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΑΘΗΝΩΝ**

ATHENS UNIVERSITY
OF ECONOMICS
AND BUSINESS

ΠΟΛΙΤΙΚΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΚΥΚΛΟΙ ΚΑΙ ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ

ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ ΜΑΡΟΥΔΑΣ
4160076

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: Γ. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2020
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

Περίληψη

Η εργασία αυτή αποτελείται από δύο βασικά μέρη. Στο πρώτο μέρος παρουσιάζεται η έως τώρα βιβλιογραφία που έχει αναπτυχθεί επί του θέματος. Συγκεκριμένα, παρουσιάζονται τα βασικά μοντέλα των ομορτοουνιστικών πολιτικοοικονομικών κύκλων, τα βασικά μοντέλα των ιδεολογικών πολιτικοοικονομικών κύκλων, καθώς και η εμπειρική αξιολόγησή τους. Τέλος, παρουσιάζονται διάφορες συνθήκες (επίπεδο ανάπτυξης των χωρών, επίπεδο δημοκρατίας των χωρών, η δημοσιονομική διαφάνεια και η ενδογένεια στην εκλογική ημερομηνία), οι οποίες όταν συμπεριληφθούν στα μοντέλα ή στην εμπειρική αξιολόγηση, μεταβάλλουν την ένταση, έως και την ύπαρξη των πολιτικοοικονομικών κύκλων. Στο δεύτερο μέρος (4^ο κεφάλαιο και μετά) εξετάζεται οικονομικά η ύπαρξη πολιτικοοικονομικών κύκλων στην Ελλάδα για τις χρονιές 1974 – 2019. Τα μεγέθη και εργαλεία πολιτικής που εξετάζονται είναι η μεγέθυνση του πραγματικού ΑΕΠ, η ανεργία, η μεγέθυνση του πληθωρισμού, το συνολικό έλλειμμα της κυβέρνησης, οι μεταβιβάσεις και τα συνολικά έσοδα και έξοδα της κυβέρνησης. Αφού περιγραφούν οι πολιτικοοικονομικές συνθήκες που επικρατούσαν εκείνη την περίοδο, θα παρουσιαστούν και θα σχολιαστούν τα αποτελέσματα των παλινδρομήσεων. Συγκεκριμένα, φαίνεται να υπάρχουν ομορτοουνιστικοί πολιτικοοικονομικοί κύκλοι στην δημοσιονομική πλευρά της οικονομίας και όχι στα μακροοικονομικά μεγέθη. Όσον αφορά τους ιδεολογικούς πολιτικοοικονομικούς κύκλους, τα αποτελέσματα δεν είναι ιδιαίτερα υποστηρικτικά των θεωριών, με τα λιγοστά στατιστικά σημαντικά αποτελέσματα να είναι αντίθετα των αναμενόμενων.

Πίνακας Περιεχομένων

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	3
1 Οπορτουμιστικοί πολιτικοοικονομικοί κύκλοι.....	4
1.1 Μη-ορθολογικές προσδοκίες.....	4
1.2 Εμπειρική αξιολόγηση.....	5
1.3 Ορθολογικές Προσδοκίες.....	6
1.3.1 Μοντέλα δυσμενούς επιλογής.....	6
1.3.2 Μοντέλα ηθικού κινδύνου.....	8
1.4 Εμπειρική αξιολόγηση.....	9
2 Ιδεολογικοί πολιτικοοικονομικοί κύκλοι.....	10
2.1 Μη-ορθολογικές προσδοκίες.....	10
2.2 Ορθολογικές προσδοκίες.....	11
2.3 Εμπειρική Αξιολόγηση.....	12
3 Συνθήκες που επηρεάζουν τους πολιτικοοικονομικούς κύκλους.....	14
3.1 Επίπεδο ανάπτυξης των χωρών.....	14
3.2 Ενδογένεια στην ημερομηνία των εκλογών.....	14
3.3 Επίπεδο δημοκρατίας των χωρών.....	15
3.4 Διαφάνεια.....	16
4 Ύπαρξη πολιτικοοικονομικών κύκλων στην Ελλάδα.....	16
4.1 Πολιτικοοικονομικές συνθήκες της Ελλάδας 1974 - 2019.....	17
4.2 Δεδομένα.....	21
4.3 Το τεστ και αποτελέσματα.....	22
4.3.1 Πραγματική μεγέθυνση του ΑΕΠ.....	22
4.3.2 Ανεργία.....	24
4.3.3 Πληθωρισμός.....	25
4.3.4 Έλλειμμα της κυβέρνησης.....	26
4.3.5 Μεταβιβάσεις.....	28
4.3.6 Συνολικά έξοδα της κυβέρνησης.....	29
4.3.7 Συνολικά έσοδα της κυβέρνησης.....	30
5 Συμπεράσματα.....	32
Βιβλιογραφία.....	33
Παράρτημα.....	36

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η πολιτική ανέκαθεν επηρέαζε πολλές πτυχές της οικονομίας. Συγκεκριμένα, οι εν ενεργεία πολιτικοί έχουν ως βασικό στόχο να επανεκλεγούν, είτε για να συνεχίσουν να απολαμβάνουν τα οφέλη του να βρίσκεσαι στην εξουσία (“ego-rents”), είτε για να εφαρμόσουν τα μέτρα πολιτικής που συμβαδίζουν ιδεολογικά με τα πιστεύω τους, εξυπηρετώντας, κατά συνέπεια, τα συμφέροντα του μέρους του εκλογικού σώματος που τους υποστηρίζει. Έτσι, οι αποφάσεις που λαμβάνουν προκειμένου να ικανοποιήσουν τους ψηφοφόρους και να εξασφαλίσουν την επανεκλογή τους, έχουν την τάση να δημιουργούν περιοδικές διακυμάνσεις στα μακροοικονομικά μεγέθη και στην χρήση εργαλείων οικονομικής πολιτικής λόγω της κυκλικότητας των εκλογών, δημιουργώντας με αυτόν τον τρόπο τους λεγόμενους *πολιτικοοικονομικούς κύκλους*.

Η θεωρητική προσέγγιση αυτού του φαινομένου έχει οδηγήσει στην ανάπτυξη δύο βασικών κατηγοριών μοντέλων: τους ομορτυνιστικούς ΠΟΚ¹ και τους ιδεολογικούς ΠΟΚ. Οι πρώτοι, θα μπορούσαμε να πούμε ότι βασίζονται στην υπόθεση του Downs (1957), όπου οι πολιτικοί δρουν μονάχα για το προσωπικό τους συμφέρον. Πιο συγκεκριμένα, λαμβάνουν εκείνες τις αποφάσεις, οι οποίες θα οδηγήσουν στην μεγιστοποίηση της δημοτικότητάς τους, και ως συνέπεια, του αριθμού των ψήφων που θα λάβουν, πλησιάζοντας με αυτό τον τρόπο πιο κοντά στην επανεκλογή τους. Ο Downs εύστοχα τους παρομοιάζει με “επιχειρηματίες που αντί να πωλούν προϊόντα για χρήματα, πωλούν πολιτικές για ψήφους” (Downs 1957, σελ. 137). Από την άλλη, έχουμε τους ιδεολογικούς ΠΟΚ, οι οποίοι δημιουργούνται λόγω των διαφορετικών προτεραιοτήτων που θέτουν τα κόμματα που βρίσκονται στην εξουσία, χαράσσοντας εκείνη την πολιτική που θα ικανοποιήσει τα συμφέροντα του τμήματος του εκλογικού σώματος με το οποίο μοιράζονται τις ίδιες ιδεολογικές πεποιθήσεις. Έτσι, στα μοντέλα αυτά, τα κόμματα σε καμία περίπτωση δεν θα λάβουν αποφάσεις, οι οποίες αν και θα αύξαναν την πιθανότητά τους να παραμείνουν στην εξουσία, θα “εξαπατούσαν” τους βασικούς ψηφοφόρους τους και θα ερχόταν σε κόντρα με τους ιδεολογικούς τους στόχους.

Οι δύο αυτές κατηγορίες μπορούν να χωριστούν σε δύο περαιτέρω υποκατηγορίες, ανάλογα με το είδος των προσδοκιών των ψηφοφόρων. Εάν έχουν προσαρμοστικές προσδοκίες, το εκλογικό σώμα θα ψηφίσει κρίνοντας “αναδρομικά”, θα κρίνει, δηλαδή, την μελλοντική επίδοση του κόμματος στην εξουσία με βάση μόνο τις προηγούμενες οικονομικές επιδόσεις του. Αντίθετα, εάν έχουν ορθολογικές προσδοκίες, οι ψηφοφόροι θα κάνουν την επιλογή τους με βάση τις προηγούμενες οικονομικές επιδόσεις του κόμματος, αξιοποιώντας παράλληλα και όλη την διαθέσιμη πληροφορία που υπάρχει. Για να γίνει πιο κατανοητή η διαφορά στην συμπεριφορά των ψηφοφόρων ανάλογα με το είδος των προσδοκιών τους, ο Nordhaus (1989) περιέγραψε το πως θα ανταποκρίνονταν σε ένα δυσμενές, εξωγενές σοκ. Οι ψηφοφόροι με προσαρμοστικές προσδοκίες θα παρεξηγούσαν την πηγή αυτού του σοκ, αποδίδοντας την ευθύνη στο κόμμα που βρίσκεται στην εξουσία, μειώνοντας με αυτόν τον τρόπο την πιθανότητα επανεκλογής του. Αντίθετα, οι ψηφοφόροι με ορθολογικές προσδοκίες, αξιοποιώντας όλη την πληροφόρηση που

---

¹ Από εδώ και στο εξής οι πολιτικοοικονομικοί κύκλοι θα αναφέρονται ως ΠΟΚ, για χάρην συντομίας.

διαθέτουν, θα αναγνώριζαν ότι το σοκ αυτό δεν προέκυψε από (για παράδειγμα) λάθος χειρισμούς του κόμματος και έτσι δεν θα άλλαζε κάτι στην δημοτικότητα του.²

Η δομή της εργασίας θα είναι η ακόλουθη: Αρχικά θα παρουσιαστεί η βιβλιογραφία των ομορτουμιστικών ΠΟΚ, των ιδεολογικών ΠΟΚ, τα εμπειρικά αποτελέσματά τους και διάφορες συνθήκες οι οποίες επηρεάζουν το μέγεθος, έως και την ύπαρξή τους. Στην συνέχεια θα εξεταστεί εμπειρικά η ύπαρξη όλων των ειδών ΠΟΚ στην Ελλάδα από το 1974 έως το 2019. Τέλος θα παρουσιαστούν τα συμπεράσματα.

1 Ομορτουμιστικοί πολιτικοοικονομικοί κύκλοι

Όπως προαναφέρθηκε και στην εισαγωγή, σε αυτά τα μοντέλα τα κόμματα συμπεριφέρονται ομορτουμιστικά, αξιοποιώντας κάθε είδους συγκυρία και διαθέσιμων εργαλείων ώστε να επιδιώξουν το προσωπικό τους συμφέρον, δηλαδή την επανεκλογή τους. Όμως, για να υπάρξει το κίνητρο χειραγώγησης της οικονομίας, θα πρέπει οι μακροοικονομικές επιδόσεις ενός κόμματος να επηρεάζουν την επιλογή των ψηφοφόρων. Ο Fair (1978) αναπτύσσοντας ένα τέτοιο μοντέλο και εξετάζοντας το εμπειρικά για τις χρονιές 1916-1976, βρίσκει ότι αλλαγές στην οικονομική δραστηριότητα (όπως αλλαγές στο πραγματικό κατά κεφαλήν ΑΕΘΠ ή στον ρυθμό ανεργίας) την χρονιά των εκλογών, επηρεάζουν τον αριθμό των ψήφων. Ένα άλλο σημαντικό εύρημα στην εργασία του είναι το ότι οι ψηφοφόροι διέπονται από έναν υψηλό ρυθμό χρονικής προεξόφλησης των προηγούμενων μακροοικονομικών επιδόσεων των κομμάτων. Με άλλα λόγια, ενδιαφέρονται πολύ περισσότερο για τα πιο πρόσφατα οικονομικά γεγονότα, παρά για τα πιο παλιά. Έτσι, το κίνητρο υπάρχει και είναι μεγάλο.

Το μοτίβο που ακολουθούν τα μοντέλα των ομορτουμιστικών ΠΟΚ είναι το εξής: Την περίοδο πριν τις εκλογές, προσπαθούν να σηματοδοτήσουν στους ψηφοφόρους ότι τα πηγαίνουν καλά ώστε να λάβουν τον μέγιστο δυνατό αριθμό ψήφων. Αυτό το πετυχαίνουν λαμβάνοντας αποφάσεις των οποίων τα αποτελέσματα θα φανούν πριν, ενώ το κόστος τους θα πρέπει να αντιμετωπιστεί μετά τις εκλογές. Κάτι τέτοιο δημιουργεί έναν “τεχνητό” κύκλο στην οικονομία, προκαλώντας άνθιση πριν και ύφεση μετά την εκλογική ημερομηνία.

1.1 Μη-ορθολογικές προσδοκίες

Ο Nordhaus (1975) ήταν ο πρώτος που ανέπτυξε ένα αναλυτικό πλαίσιο, το οποίο εξηγεί την δημιουργία ΠΟΚ. Στο μοντέλο του, η οικονομία περιγράφεται από μια καμπύλη Phillips, δηλαδή από την βραχυχρόνια ανταλλακτική σχέση μεταξύ πληθωρισμού και ανεργίας.

Οι ψηφοφόροι, οι οποίοι προτιμούν σταθερές τιμές και χαμηλά επίπεδα ανεργίας, αξιολογούν την επίδοση του τρέχοντος κόμματος αναδρομικά, δηλαδή με βάση παλαιότερες επιδόσεις των κομμάτων. Έτσι, αν το κόμμα τα

---

² Αυτή η αντιμετώπιση προκύπτει για τα μοντέλα των ομορτουμιστικών ΠΟΚ. Στους ιδεολογικούς ΠΟΚ η κατάσταση είναι λίγο πιο περίπλοκη. Σύμφωνα με τον Nordhaus (1989), οι ορθολογικοί ψηφοφόροι, αφού αναγνώριζαν το είδος του σοκ, θα ψήφιζαν το κόμμα το οποίο είναι καταλληλότερο για την αντιμετώπιση του. Αν πχ το σοκ αύξανε την ανεργία και οδηγούσε την οικονομία σε ύφεση, θα ψήφιζαν ένα αριστερό κόμμα. Αυτό θα γίνει πιο κατανοητό στην συνέχεια, όταν θα αναλυθούν διεξοδικά οι στόχοι των κομμάτων και το γενικότερο πλαίσιο των ιδεολογικών ΠΟΚ.

πηγαίνει καλύτερα από την αναμενόμενη επίδοση που προέκυψε από την αξιολόγηση των προηγούμενων χρόνων, τότε θα το ψηφίσουν, αλλιώς θα ψηφίσουν άλλο κόμμα. Επίσης, οι πιο πρόσφατες επιδόσεις επηρεάζουν σε μεγαλύτερο βαθμό την επιλογή των ψηφοφόρων, από ότι οι πιο παλιές (χρησιμοποιεί δηλαδή έναν συντελεστή χρονικής προεξόφλησης στην συνάρτησή τους). Τέλος, δεν γνωρίζουν/καταλαβαίνουν την ανταλλακτική σχέση που περιγράφει την οικονομία, καθιστώντας τους ανορθολογικούς.

Το πλαίσιο που δημιούργησε, δίνει το κίνητρο στο τρέχων κόμμα να εφαρμόσει τις κατάλληλες επεκτατικές πολιτικές πριν τις εκλογές, οι οποίες θα μεγιστοποιήσουν τον αριθμό ψήφων που θα λάβει. Κάτι τέτοιο θα οδηγήσει σε άνθιση της οικονομίας, όπου η ανεργία θα είναι πιο χαμηλή, το προϊόν και τα εισοδήματα θα είναι υψηλότερα, γοητεύοντας με αυτόν τον τρόπο τους “αφελείς” ψηφοφόρους. Ως αποτέλεσμα κερδίζει τους ψήφους τους και εξασφαλίζει την επανεκλογή του. Μετά τις εκλογές όμως, ο πληθωρισμός θα είναι αυξημένος, καθώς θα έχει προσαρμοστεί στα νέα επίπεδα απασχόλησης. Άρα, η κυβέρνηση θα λάβει περιοριστικές πολιτικές, οδηγώντας την οικονομία σε ύφεση, προκειμένου να καταπολεμήσει την αύξηση των τιμών και να διατηρήσει τον αναμενόμενο, από τους ψηφοφόρους, πληθωρισμό χαμηλό, έτσι ώστε να προετοιμάσει το έδαφος για τις επόμενες εκλογές, όπου θα επαναλάβει την ίδια ακριβώς συμπεριφορά. Με αυτόν τον τρόπο δημιουργούνται κύκλοι στην οικονομική δραστηριότητα.

Το μοντέλο αυτό δέχτηκε αρκετές κριτικές. Για παράδειγμα οι προτιμήσεις μεταξύ πληθωρισμού και ανεργίας είναι ετερογενείς ανάμεσα στους ψηφοφόρους και τα κόμματα έχουν διαφορετικούς ιδεολογικούς στόχους (Dubois 2016), κάτι που θα καλυφθεί στα μοντέλα των ιδεολογικών ΠΟΚ που θα ακολουθήσουν. Άλλες κριτικές περιλαμβάνουν το ότι η νομισματική πολιτική δεν βρίσκεται στην διακριτική ευχέρεια του κόμματος στην εξουσία, αλλά διενεργείται από τις κεντρικές τράπεζες, όπως πχ η FED στις ΗΠΑ, ή ότι υπάρχει έλλειψη της δημοσιονομικής πολιτικής στο μοντέλο. Όμως η πιο ισχυρή κριτική που δέχτηκε αφορούσε τις ανορθολογικές προσδοκίες των ψηφοφόρων. Οποιοσδήποτε ψηφοφόρος έζησε μέσα σε έναν κύκλο του Nordhaus, δεν θα έπρεπε να ξαναεξαπατηθεί, καθώς θα καταλάβαινε ότι η περίοδος χαμηλού πληθωρισμού και υψηλής οικονομικής δραστηριότητας πριν της εκλογές θα οδηγήσει σε ύφεση μετά και άρα δεν θα ψήφιζε ξανά ένα κόμμα που χειραγωγεί με αυτόν τον τρόπο την οικονομία (Drazen 2000).

1.2 Εμπειρική αξιολόγηση

Ο πιο συνηθισμένος τρόπος για την εμπειρική εξέταση αυτού του μοντέλου, καθώς και για τα επόμενα μοντέλα που θα ακολουθήσουν, περιλαμβάνει οικονομετρικά μοντέλα όπου έχουν ως εξαρτημένη μεταβλητή το μακροοικονομικό μέγεθος ή το εργαλείο οικονομικής πολιτικής που εξετάζεται, όπως πχ η προσφορά χρήματος ή η ανεργία, ενώ για ανεξάρτητες μεταβλητές έχουν χρονικές υστερήσεις της εξαρτημένης μεταβλητής, ένα πλήθος μεταβλητών που περιλαμβάνουν άλλα μεγέθη που επηρεάζουν την εξαρτημένη μεταβλητή και τέλος μία ή περισσότερες ψευδομεταβλητές, οι οποίες χαρακτηρίζουν το μοντέλο το οποίο ελέγχεται³.

---

³ Επίσης, μπορεί να χρησιμοποιηθούν και ψευδομεταβλητές οι οποίες σκιαγραφούν κάποιο σοκ που προέκυψε στις χρονιές που ελέγχονται και θα επηρέαζε το μοντέλο, όπως πχ η πετρελαϊκή κρίση του '73.

Η εμπειρική αξιολόγηση του μοντέλου παρήγαγε μπερδεμένα αποτελέσματα, με αρκετές ενδείξεις να μην υποστηρίζεται από τα δεδομένα. Ο McCallum (1978) χρησιμοποιώντας τριμηνιαία δεδομένα για την ανεργία, εποχιακά προσαρμοσμένη και μη, στις ΗΠΑ τις χρονιές 1948 έως 1974, απορρίπτει το μοντέλο. Το μοντέλο επίσης απορρίπτεται από τους Golden και Poterba (1980). Οι Alesina, Cohen και Roubini (1992) έλεγξαν το μοντέλο για 18 δημοκρατικές χώρες του ΟΟΣΑ την περίοδο 1960 – 1987 και για ένα πλήθος μακροοικονομικών μεγεθών και εργαλείων πολιτικής. Αρχικά, για την ανεργία βρίσκουν ότι αν και το πρόσημο της ψευδομεταβλητής που χαρακτηρίζει το μοντέλο είναι σωστό στις περισσότερες παλινδρομήσεις, σε καμία από αυτές δεν είναι στατιστικά σημαντική. Εξετάζοντας για το πραγματικό ΑΕΠ, βρίσκουν ότι μόνο για τέσσερις χώρες από το συνολικό δείγμα ο συντελεστής έχει το σωστό (με τα κριτήρια της θεωρίας) πρόσημο και είναι οριακά στατιστικά σημαντικός. Αντίθετα, για τον πληθωρισμό, που τον μετρούν ως τον ετήσιο ρυθμό μεταβολής του δείκτη τιμών κατανάλωσης, βρίσκουν ότι για τις περισσότερες χώρες του δείγματος, η αύξησή του γίνεται μετά τις εκλογές και δεν κρατάει πολύ (περίπου έναν χρόνο), το οποίο έρχεται σε συμφωνία με την θεωρία των ομορτουμιστικών ΠΟΚ. Τέλος, για τις χρονιές 1958 – 1987 βρίσκουν ότι η προσφορά χρήματος, την οποία ορίζουν ως τον ετήσιο ρυθμό μεταβολής του M1, στις περισσότερες χώρες για ένα με ενάμιση χρόνο πριν τις εκλογές είναι υψηλότερη, κάτι που υποδεικνύει ότι ασκείται επεκτατική νομισματική πολιτική πριν της εκλογές, όπως προβλέπει το μοντέλο.

Συνοψίζοντας, η εμπειρική αξιολόγηση του μοντέλου δείχνει ότι υπάρχουν περισσότερες ενδείξεις εφαρμογής του μοντέλου στην χρήση εργαλείων άσκησης οικονομικής πολιτικής, παρά στα μακροοικονομικά μεγέθη. Παρά την κριτική που δέχτηκε, καθώς και των ασθενών εμπειρικών αποτελεσμάτων του, κανείς δεν υποτιμάει την αξία του, καθώς χάραξε τον δρόμο για την ανάπτυξη ενός τεράστιου όγκου βιβλιογραφίας πάνω στους ΠΟΚ.

1.3 Ορθολογικές Προσδοκίες

Η δεύτερη γενιά μοντέλων που διαδέχτηκαν αυτό του Nordhaus περιλαμβάνει τα μοντέλα ‘δυσμενούς επιλογής’, με τα πιο σημαντικά αυτά του Rogoff και Sibert (1988) και Rogoff (1990), ενώ η τρίτη γενιά περιλαμβάνει μοντέλα ‘ηθικού κινδύνου’, ένα εκ των οποίων αυτό των Shi και Svensson (2002a)⁴. Τα μοντέλα αυτά ήρθαν για να διορθώσουν τις ατέλειες του Nordhaus. Πιο συγκεκριμένα ενσωμάτωσαν ορθολογικές προσδοκίες στην συμπεριφορά των ψηφοφόρων και βασίστηκαν στα εργαλεία οικονομικής πολιτικής, και όχι στα μακροοικονομικά μεγέθη, όπως η ανεργία ή ο πληθωρισμός. Πέρα του ότι κάτι τέτοιο έχει μεγαλύτερη εμπειρική υποστήριξη, είναι και πιο λογικό, καθώς η υπόθεση ότι η κυβέρνηση μπορεί να ελέγξει απευθείας και να θέσει στο επιθυμητό επίπεδο τα πραγματικά οικονομικά μεγέθη, δεν είναι ρεαλιστική.

1.3.1 Μοντέλα δυσμενούς επιλογής

Οι Rogoff και Sibert (1988) ήταν από τους πρώτους που ενσωμάτωσαν ορθολογικές προσδοκίες στο μοντέλο των ΠΟΚ. Το μοντέλο που ανέπτυξαν ξεφεύγει από τα όρια της ανταλλακτικής σχέσης μεταξύ πληθωρισμού

---

⁴ Στην βιβλιογραφία, τα μοντέλα αυτά, αντί για Political Business Cycles ονομάστηκαν Political Budget Cycles.

και ανεργίας. Αντιθέτως, περιγράφει τα προβλήματα που δημιουργούνται στον δημοσιονομικό προϋπολογισμό της χώρας λόγω της ομορτιστικής συμπεριφοράς των κομμάτων στην εξουσία.

Ο βασικός παράγοντας δημιουργίας ΠΟΚ στο μοντέλο τους είναι η ασύμμετρη πληροφόρηση που υπάρχει μεταξύ των κομμάτων και των ψηφοφόρων, σχετικά με την “ικανότητα” του κόμματος που βρίσκεται στην εξουσία. Την ικανότητα την ορίζουν ως εξής: όσο πιο ικανό είναι το κόμμα, τόσο λιγότερα έσοδα χρειάζεται για να παρέχει ένα δεδομένο επίπεδο δημοσίων αγαθών. Με άλλα λόγια, μια ικανή κυβέρνηση θα μπορούσε να παρέχει το ίδιο επίπεδο δημοσίων αγαθών με μια άλλη, θέτοντας χαμηλότερα τους φόρους. Το επίπεδο ικανότητας της κυβέρνησης γίνεται γνωστό στους ψηφοφόρους με μία καθυστέρηση (δηλαδή πρώτα το γνωρίζει η ίδια η κυβέρνηση και μετά οι ψηφοφόροι). Επομένως, εφόσον οι ψηφοφόροι προτιμούν ικανές κυβερνήσεις, δημιουργείται το κίνητρο στα κόμματα, πριν τις εκλογές, να σηματοδοτήσουν στους ψηφοφόρους ότι είναι πιο ικανά από ότι στην πραγματικότητα και να αυξήσουν με αυτό τον τρόπο την πιθανότητα επανεκλογή τους.

Συγκεκριμένα, στο μοντέλο των Rogoff και Sibert (1988), οι ψηφοφόροι μπορούν να εκτιμήσουν την ικανότητα της κυβέρνησης παρατηρώντας το επίπεδο φόρων που θέτει το κόμμα στην αρχή της χρονιάς. Σε αυτό το πλαίσιο, το κόμμα θέτει τους φόρους χαμηλότερα από το βέλτιστο επίπεδο για να φανεί ικανότερο. Τα έσοδα όμως θα είναι λιγότερα και προκειμένου η κυβέρνηση να καταφέρει να παράγει το δεδομένο επίπεδο δημοσίων αγαθών, συμπληρώνει το ποσό που απαιτείται με έσοδα από την κοπή νέου χρήματος, το οποίο είναι λιγότερο εμφανές στους ψηφοφόρους. Η κοπή νέου χρήματος προκαλεί μεγαλύτερη ζημιά στην ευημερία των ψηφοφόρων από ότι οι φόροι, καθώς πέρα από το κόστος της, δημιουργεί και διάφορες στρεβλώσεις στην οικονομία. Για αυτό τον λόγο την ονομάζουν στο μοντέλο τους και ως “εξαπάτηση”. Έτσι, πριν τις εκλογές οι φόροι μειώνονται, μεταφέροντας το κόστος αυτής της μείωσης για μετά τις εκλογές. Σε επόμενο μοντέλο του, ο Rogoff (1990), κινούμενος στο ίδιο πλαίσιο με πριν, απέδειξε ότι το κόμμα στην εξουσία μπορεί να σηματοδοτήσει αυξημένη ικανότητα πριν τις εκλογές, ασκώντας επεκτατική δημοσιονομική πολιτική, δηλαδή αυξάνοντας την παροχή του δημοσίου αγαθού, μειώνοντας τους φόρους και συνεπώς αυξάνοντας και την κατανάλωση, τα οποία παρατηρούνται με μεγάλη ευκολία από τους ψηφοφόρους. Για να αντισταθμίσει τα κόστη αυτής της ενέργειας μειώνει τις δημόσιες επενδύσεις, το οποίο παρατηρείται με καθυστέρηση από το κοινό, δημιουργώντας, πάλι, ένα πληροφοριακό πλεονέκτημα που μπορεί να εκμεταλλευτεί η κυβέρνηση. Κάτι τέτοιο δημιουργεί, όπως και πριν, κύκλους στην οικονομική δραστηριότητα.

Ένα ακόμα μοντέλο άξιο αναφοράς είναι αυτό του Drazen (2000), το οποίο βασίστηκε στα προηγούμενα δύο. Το μοντέλο αυτό διαφοροποιείται από τα υπόλοιπα, καθώς προϋποθέτει ότι η δημοσιονομική πολιτική βρίσκεται στην διακριτική ευχέρεια της κυβέρνησης, ενώ η νομισματική πολιτική ελέγχεται και ασκείται από μία ξεχωριστή νομισματική αρχή, όπως για παράδειγμα μια κεντρική τράπεζα. Το κόμμα που βρίσκεται στην εξουσία θα ασκήσει επεκτατική δημοσιονομική πολιτική πριν τις εκλογές προκειμένου να σηματοδοτήσει υψηλότερη ικανότητα και να αυξήσει τις πιθανότητες επανεκλογής του. Παράλληλα, θα πιέσει την ανεξάρτητη νομισματική αρχή να ασκήσει επεκτατική νομισματική πολιτική περιορίζοντας με αυτόν τον τρόπο τις δυσμενείς επιπτώσεις της δημοσιονομικής επέκτασης, κρατώντας τα επιτόκια χαμηλά την χρονιά των εκλογών. Κάτι τέτοιο όμως θα οδηγήσει

σε αύξηση της προσφοράς χρήματος. Το κόμμα δεν πρόκειται να ασκήσει υπερβολικά μεγάλη πίεση ώστε να εκμηδενίσει τις αρνητικές επιπτώσεις που έχουν δημιουργηθεί, καθώς κάτι τέτοιο περιλαμβάνει μεγάλο κόστος, όπως για παράδειγμα την δυσχέρεια των σχέσεων με την νομισματική αρχή, κάτι που θα προκαλούσε μειωμένη συνεργασία στο μέλλον. Έτσι, σε αυτό το πλαίσιο, ο κύκλος στην οικονομία δημιουργείται λόγω των αλληλεπιδράσεων των δύο ειδών οικονομικής πολιτικής.

Η βασική κριτική που δέχτηκαν αυτά τα μοντέλα αφορά το αποτέλεσμα που προκύπτει στην χωριστή ισορροπία. Συγκεκριμένα προκύπτει ότι μόνο τα πιο ικανά κόμματα θα προσπαθήσουν να στρεβλώσουν την οικονομία σηματοδοτώντας υψηλότερη ικανότητα, ενώ τα λιγότερα ικανά όχι, καθώς και ότι μόνο τα ικανά κόμματα θα επανεκλεγούν. Αυτά τα δύο αποτελέσματα έρχονται σε κόντρα με τις εμπειρικές και ανεπίσημες αποδείξεις (Shi και Svensson, 2003).

1.3.2 Μοντέλα ηθικού κινδύνου

Η τρίτη γενιά ομορτοπιστικών μοντέλων που ακολούθησε τα μοντέλα δυσμενούς επιλογής, είναι αυτά του ηθικού κινδύνου. Τα μοντέλα αυτά δεν βασίζονται τόσο σε ασυμμετρίες πληροφόρησης σχετικά με την ικανότητα των κομμάτων, αλλά στο κατά πόσο μπορεί το κόμμα που βρίσκεται στην εξουσία να χρησιμοποιήσει εργαλεία οικονομικής πολιτικής, τα οποία παρατηρούνται από το κοινό με κάποια καθυστέρηση, προκειμένου να επηρεάσει την συμπεριφορά των ψηφοφόρων προς το συμφέρον του. Επίσης, μία ακόμη διαφοροποίηση από την προηγούμενη γενιά είναι ότι όλα τα κόμματα έχουν το κίνητρο να χειραγωγήσουν την οικονομία, ανεξαρτήτου του πόσο ικανά είναι.

Στο μοντέλο που ανέπτυξαν οι Shi και Svensson (2002a), τα κόμματα δεν γνωρίζουν εκ των προτέρων την ικανότητα τους, αλλά την μαθαίνουν αφού θέσουν το επίπεδο φόρων, δημοσίων δαπανών και δανεισμού. Επιπροσθέτως, όπως και στο μοντέλο του Rogoff (1990), όσα περισσότερα οφέλη θεωρούν πως λαμβάνουν από το να βρίσκονται στην εξουσία (“ego rents”)⁵, τόσο μεγαλύτερο το κίνητρο να προβούν σε χειριστικές ενέργειες. Από την άλλη, οι ψηφοφόροι είναι ορθολογικοί και προτιμούν ικανούς ηγέτες. Σε αυτό το μοντέλο, όμως, χωρίζονται σε δύο κατηγορίες. Ένα ποσοστό των ψηφοφόρων είναι πολύ καλά πληροφορημένο και προτού ψηφίσουν μπορούν να παρατηρήσουν ποιο είναι το επίπεδο φόρων, δημοσίων δαπανών αλλά και δανεισμού της κυβέρνησης. Επομένως, οι ψηφοφόροι αυτοί δεν μπορούν να εξαπατηθούν από την χειριστική συμπεριφορά της κυβέρνησης. Οι υπόλοιποι ψηφοφόροι παρατηρούν μόνο ότι τους επηρεάζει άμεσα, δηλαδή το επίπεδο φόρων και δημοσίων αγαθών, άρα εξαπατώνται εύκολα. Μία τέτοια υπόθεση είναι αρκετά ρεαλιστική, καθώς για να είναι κάποιος τέλεια πληροφορημένος προϋποθέτει το να έχει πρόσβαση σε μία ποικιλία ελεύθερων ΜΜΕ, την ικανότητα να κατανοήσει επαρκώς την επιπλέον πληροφόρηση, χρόνο, κόστη, κλπ, προϋποθέσεις δηλαδή που δεν πληρούνται από τον πληθυσμό στο σύνολό του.

---

⁵ Τα οφέλη μπορεί να είναι πολλά, χρηματικά και μη, όπως για παράδειγμα η δημοτικότητα ή η τιμή του να διοικείς μια χώρα, κλπ.

Σε αυτό το πλαίσιο, πριν τις εκλογές, το κόμμα που βρίσκεται στην εξουσία θα ασκήσει επεκτατική δημοσιονομική πολιτική, μειώνοντας τους φόρους ή/και αυξάνοντας τις δημόσιες δαπάνες προκειμένου να φανεί ικανότερο και να εξασφαλίσει την επανεκλογή του. Το κόστος αυτών των ενεργειών το καλύπτει με αύξηση του δανεισμού. Έτσι, πριν τις εκλογές η οικονομία βρίσκεται σε άνθιση, ενώ μετά τις εκλογές η κυβέρνηση θα προσπαθήσει να πετύχει πρωτογενή πλεονάσματα ώστε να αντισταθμίσει το κόστος των πολιτικών που άσκησε την προηγούμενη περίοδο, οδηγώντας την οικονομία σε ύφεση. Η ένταση του οικονομικού κύκλου, που προκύπτει από το πόσο θα δανειστεί η κυβέρνηση, εξαρτάται από δύο παράγοντες: αρχικά, όσο περισσότερα είναι τα οφέλη του να παραμείνει το κόμμα στην εξουσία, τόσο παραπάνω θα δανειστεί ώστε να εξασφαλίσει την επανεκλογή του και άρα τόσο μεγαλύτερη θα είναι η ένταση του ΠΟΚ. Αντίθετα, όσο μεγαλύτερο είναι το ποσοστό των καλά πληροφορημένων ψηφοφόρων, τόσο πιο αναποτελεσματική θα είναι η προσπάθεια εξαπάτησής τους και άρα τόσο μικρότερος θα είναι ο δανεισμός, οδηγώντας σε μικρότερης έντασης ΠΟΚ.

1.4 Εμπειρική αξιολόγηση

Τα μοντέλα ορθολογικών προσδοκιών έλαβαν μεγαλύτερη εμπειρική υποστήριξη από ότι αυτό του Nordhaus. Πριν δημιουργηθούν αυτά τα μοντέλα, αλλά ελέγχοντας τα δημοσιονομικά εργαλεία πολιτικής, ο Tufte (1978), βρίσκει ενδείξεις ότι πριν τις εκλογές τα κόμματα αυξάνουν τις μεταβιβαστικές πληρωμές σε μεγάλα ή “στρατηγικά” γκρουπ ψηφοφόρων (αν και τα αποτελέσματά του περιορίζονται σε έναν μικρό αριθμό εκλογών στις ΗΠΑ). Αργότερα, οι Shi και Svensson (2002a, 2002b) ελέγχοντας για ένα δείγμα 21 περιόδων και 91 χωρών βρίσκουν ότι την χρονιά των εκλογών τα έσοδα από φόρους είναι λιγότερα κατά 0,4 τις εκατό του ΑΕΠ (υπολογίζουν ότι αυτό ισοδυναμεί με μείωση των φόρων κατά 2%), ενώ οι δημόσιες δαπάνες αυξάνονται κατά 0,5 τις εκατό του ΑΕΠ.

Όσον αφορά τα δημοσιονομικά ελλείμματα, οι Alesina, Cohen και Roubini (1992) ελέγχοντας για 13 χώρες του ΟΟΣΑ βρίσκουν ότι την χρονιά των εκλογών, το δημοσιονομικό έλλειμμα είναι μεγαλύτερο κατά τουλάχιστον 0,6 τις εκατό του ΑΕΠ, αποτέλεσμα στατιστικά και οικονομικά σημαντικό. Όταν όμως έλεγξαν για κάθε χώρα ξεχωριστά, βρήκαν στατιστικά σημαντικά αποτελέσματα μόνο για μια χώρα, κάτι που πολύ πιθανόν να προκύπτει λόγω του μικρού όγκου δεδομένων. Οι Shi και Svensson (2006), ελέγχοντας για 85 χώρες τις χρονιές 1975 με 1995 βρίσκουν ότι το δημοσιονομικό έλλειμμα ως ποσοστό του ΑΕΠ είναι μεγαλύτερο κατά 0,9 τις εκατό την χρονιά των εκλογών (22% μεγαλύτερο σε όρους ελλείμματος). Τέλος, οι de Haan και Mink (2005) ελέγχοντας τις χρονιές 1999 – 2004 για τις χώρες της Ευρώπης που, από το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης⁶, ενέχουν περιορισμούς στην άσκηση δημοσιονομικής πολιτικής, βρίσκουν ότι την χρονιά των εκλογών το δημοσιονομικό έλλειμμα των χωρών

---

⁶ Το σύμφωνο αυτό προσπαθεί να περιορίσει τις χώρες από το να δημιουργούν υπερβολικά μεγάλα ελλείμματα. Συγκεκριμένα θέτει δύο περιορισμούς: α) το έλλειμμα της γενικής κυβέρνησης να μην ξεπερνάει το 3 % του ΑΕΠ και β) το εθνικό χρέος της χώρας να μην υπερβαίνει η να ακολουθεί επαρκώς πτωτική τάση προς το 60 % του ΑΕΠ. Για περισσότερες πληροφορίες:

https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-and-fiscal-policy-coordination/eu-economic-governance-monitoring-prevention-correction/stability-and-growth-pact_en

αυξάνεται. Συγκεκριμένα, παρά τους περιορισμούς, το έλλειμμα θα αυξηθεί από 0,83 έως 0,96 τις εκατό του ΑΕΠ, το οποίο έρχεται σε συμφωνία με τα μοντέλα ηθικού κινδύνου.

Σε επόμενο κεφάλαιο θα παρουσιαστεί περαιτέρω εμπειρική υποστήριξη για τα μοντέλα αυτά, κάτω από συγκεκριμένες συνθήκες, όπως πχ την διαφάνεια της κυβέρνησης, τον διαχωρισμό ανάμεσα σε ανεπτυγμένες και αναπτυσσόμενες χώρες, τον διαχωρισμό μεταξύ νέων και εδραιωμένων δημοκρατιών, κλπ.

2 Ιδεολογικοί πολιτικοοικονομικοί κύκλοι

2.1 Μη-ορθολογικές προσδοκίες

Ο Hibbs (1977) άνοιξε τον δρόμο για ένα νέο είδος ΠΟΚ, οι οποίοι δεν βασίζονται στην ομορτυνιστική συμπεριφορά των κομμάτων, αλλά στην διαφορά των στόχων και των προτεραιοτήτων που θέτει το κάθε κόμμα, ανάλογα με την ιδεολογική του κατεύθυνση και τα συμφέροντα του εκλογικού σώματος που εκπροσωπεί.

Στο μοντέλο που ανέπτυξε, οι ψηφοφόροι είναι διαφορετικοί μεταξύ τους, με διαφορετικές προτιμήσεις για το επίπεδο των μακροοικονομικών μεγεθών, ανάλογα το εισόδημά τους, και γενικότερα, ανάλογα του κοινωνικοοικονομικού τους κύρους. Η οικονομία, όπως και στο μοντέλο του Nordhaus (1975), χαρακτηρίζεται από μια καμπύλη Phillips. Το κόμμα που βρίσκεται στην εξουσία, θα χρησιμοποιήσει την ανταλλακτική σχέση πληθωρισμού και ανεργίας προκειμένου να ικανοποιήσει τα συμφέροντα των ψηφοφόρων του. Συγκεκριμένα, τα δεξιά κόμματα (Ρεπουμπλικάνοι στις ΗΠΑ), όντας πιο συντηρητικά, προσπαθούν με περιοριστικές νομισματικές πολιτικές να μειώσουν και να κρατήσουν σε σταθερά επίπεδα τον πληθωρισμό, αποδεχόμενοι το κόστος της υψηλότερης ανεργίας. Με αυτόν τον τρόπο εξυπηρετούν τα συμφέροντα των υψηλότερων τάξεων, οι ψηφοφόροι των οποίων απεχθάνονται τις αυξήσεις των τιμών. Αντίθετα, τα αριστερά/σοσιαλιστικά κόμματα (Δημοκράτες στις ΗΠΑ) επιδιώκουν, μέσω επεκτατικών νομισματικών πολιτικών, χαμηλότερα επίπεδα ανεργίας, δίνοντας λιγότερη σημασία στον πληθωρισμό. Με αυτό τον τρόπο εξυπηρετούν τα συμφέροντα των χαμηλότερων/εργατικών τάξεων, οι ψηφοφόροι των οποίων επιδοκιμάζουν τα υψηλά επίπεδα απασχόλησης.

Τέλος, οι ψηφοφόροι στο μοντέλο δεν είναι ορθολογικοί. Επομένως, όσο πιο αργά προσαρμόζεται ο αναμενόμενος πληθωρισμός στον πραγματικό, για τόσο μεγαλύτερο διάστημα θα διαρκούν οι ιδεολογικές επιδράσεις της προηγούμενης παραγράφου⁷. Έτσι, σε αντίθεση με τα προηγούμενα μοντέλα, ο ΠΟΚ δεν ξεκινάει την περίοδο πριν τις εκλογές, αλλά την περίοδο μετά, όπου το κόμμα που εκλέχτηκε ξεκινάει να εφαρμόζει τις επιθυμητές του οικονομικές πολιτικές.

Η βασική κριτική αυτού του μοντέλου αφορά, όπως και στο μοντέλο του Nordhaus, τις ανορθολογικές προσδοκίες των ψηφοφόρων. Ειδικότερα, προκειμένου να δημιουργηθούν πραγματικά αποτελέσματα, οι ψηφοφόροι θα πρέπει να εκτιμήσουν με λάθος τρόπο το ποιες ακριβώς θα είναι οι οικονομικές πολιτικές που θα

---

⁷ Στην βιβλιογραφία οι επιδράσεις αυτές λέγονται "Partisan effects".

ασκηθούν (με λίγα λόγια, θα πρέπει το μέγεθος του αναμενόμενου πληθωρισμού να είναι διαφορετικό από τα πραγματικό), αλλιώς δεν δημιουργείται κύκλος στην οικονομία.

2.2 Ορθολογικές προσδοκίες

Ο Alesina (1987, 1988), βασιζόμενος στο μοντέλο του Hibbs, έλυσε το πρόβλημα των ανορθολογικών ψηφοφόρων, αναπτύσσοντας ένα θεωρητικό παίγνιο σε ένα σύστημα δύο κομμάτων διαφορετικής ιδεολογίας.

Στο μοντέλο του, η οικονομία περιγράφεται από μια συνάρτηση προσφοράς Lucas, όπου διαφορές ανάμεσα στον αναμενόμενο και τον πραγματικό πληθωρισμό οδηγούν σε αποκλίσεις του προϊόντος από τον δυνητικό του επίπεδο (το επίπεδο, δηλαδή, που είναι συμβατό με το φυσικό επίπεδο ανεργίας). Τα κόμματα είναι δύο: ένα αριστερό (Δημοκράτες) και ένα δεξιό (Ρεπουμπλικάνοι). Το δεξιό κόμμα προτιμάει χαμηλά και σταθερά επίπεδα πληθωρισμού, αποδεχόμενο ότι κάτι τέτοιο θα οδηγήσει σε υψηλότερα επίπεδα ανεργίας και χαμηλότερα επίπεδα προϊόντος. Από την άλλη, το αριστερό κόμμα προτιμάει υψηλά επίπεδα απασχόλησης και, γενικότερα, υψηλότερα επίπεδα δημοσίων δαπανών, τα οποία δέχεται να χρηματοδοτήσει με την κοπή νέου χρήματος. Έτσι, το ιδανικό, για αυτό, επίπεδο πληθωρισμού είναι υψηλότερο από αυτό του δεξιού κόμματος. Η θητεία του κάθε κόμματος χωρίζεται σε δύο περιόδους, με τις εκλογές να διενεργούνται στις αρχές του πρώτου. Στον ιδιωτικό τομέα, τα συμβόλαια μισθών ανάμεσα σε εργάτες και εργοδότες συντάσσονται στο τέλος κάθε περιόδου και ισχύουν για την επόμενη. Την περίοδο πριν τις εκλογές, λόγω της αβεβαιότητας που δημιουργείται σχετικά με το αποτέλεσμα, και προσπαθώντας οι εργάτες/ψηφοφόροι να διατηρήσουν τον πραγματικό τους μισθό σταθερό και συμβατό με αυτόν που αντιστοιχεί στο δυνητικό επίπεδο προϊόντος, θέτουν τους ονομαστικούς τους μισθούς με βάση τον αναμενόμενο (χρησιμοποιώντας όλη την διαθέσιμη πληροφόρηση μέχρι εκείνη την χρονιά) πληθωρισμό. Ο αναμενόμενος πληθωρισμός διαμορφώνεται με βάση την πιθανότητα του κάθε κόμματος να εκλεγεί. Έτσι, στην περίπτωση που το αριστερό κόμμα είχε μεγαλύτερη πιθανότητα να έρθει στην εξουσία, ο αναμενόμενος πληθωρισμός θα ήταν υψηλότερος από ότι στην αντίθετη περίπτωση. Στην ακραία περίπτωση που η πιθανότητα του να νικήσει ένα από τα δύο κόμματα είναι ίση με 100%, τότε ο αναμενόμενος πληθωρισμός θα είναι ίσος με τον πραγματικό, το προϊόν θα βρίσκεται στο δυνητικό του επίπεδο και δεν θα δημιουργηθεί ΠΟΚ στην οικονομία.

Στην αρχή της περιόδου που ακολουθεί αυτήν της σύνταξης των συμβολαίων, διενεργούνται οι εκλογές. Το κόμμα που θα νικήσει, έρχεται στην εξουσία και χαράσσει την επιθυμητή του πολιτική. Εάν νικήσει το αριστερό κόμμα, ο πληθωρισμός που θέτει είναι υψηλότερος από τον αναμενόμενο⁸. Κάτι τέτοιο οδηγεί σε άνθηση της οικονομίας, όπου το προϊόν είναι μεγαλύτερο από το δυνητικό και η ανεργία χαμηλότερη από το φυσικό της επίπεδο, με το κόστος του υψηλότερου επιπέδου τιμών. Αντίθετα, εάν νικήσει το δεξιό κόμμα, ο πληθωρισμός που θέτει είναι μικρότερος από τον αναμενόμενο, οδηγώντας την οικονομία σε ύφεση. Έτσι, το προϊόν βρίσκεται σε

---

⁸ Αφού $\pi^E = P\pi^A + (1 - P)\pi^D$, όπου π^E ο αναμενόμενος πληθωρισμός, P η πιθανότητα να νικήσει το αριστερό κόμμα, π^A ο ιδανικός πληθωρισμός για το αριστερό κόμμα και π^D ο ιδανικός πληθωρισμός για το δεξιό κόμμα, προκύπτει ότι $\pi^A < \pi^E < \pi^D$ (με την προϋπόθεση ότι $0 < P < 100\%$).

χαμηλότερο επίπεδο από το δυνητικό, η απασχόληση είναι χαμηλότερη από το φυσικό της επίπεδο, αλλά το επίπεδο τιμών είναι χαμηλό, όπως ακριβώς αποσκοπούσε το κόμμα.

Το εύρος των διακυμάνσεων του προϊόντος και της ανεργίας από τα δυνητικά και φυσικά τους επίπεδα (το εύρος, δηλαδή, της ύφεσης/άνθησης) εξαρτάται από δύο παράγοντες. Πρώτον, όσο πιο πολωμένο είναι το πολιτικό σύστημα, δηλαδή όσο μεγαλύτερη η διαφορά των στόχων πληθωρισμού ανάμεσα στα δύο κόμματα, τόσο μεγαλύτερη θα είναι η διακύμανση. Και δεύτερον, όσο λιγότερο αναμενόμενη είναι η πολιτική που θα ασκηθεί, τόσο ισχυρότερα θα ναι τα πραγματικά της αποτελέσματα.

Η βασική διαφορά στα αποτελέσματα του μοντέλου του Alesina από αυτά του Hibbs, προκύπτει λόγω των ορθολογικών προσδοκιών στους ψηφοφόρους. Στο μοντέλο του Hibbs, οι διακυμάνσεις στο προϊόν και την ανεργία παραμένουν σε ολόκληρη την θητεία του κόμματος που νίκησε στις εκλογές. Αντίθετα, στο μοντέλο του Alesina, οι διακυμάνσεις αυτές είναι μεταβατικές, θα διαρκέσουν δηλαδή μόνο για το πρώτο μέρος της θητείας του κάθε κόμματος. Την επόμενη περίοδο, που θα έχουν ανασυνταχθεί τα συμβόλαια χωρίς να υπάρχει ατελής πληροφόρηση, καθώς θα είναι γνωστό πιο κόμμα βρίσκεται στην εξουσία, ο αναμενόμενος πληθωρισμός θα είναι ίσος με τον πραγματικό. Έτσι, στο δεύτερο μέρος της θητείας, είτε κυβερνά το δεξιό κόμμα, είτε το αριστερό, το προϊόν και η ανεργία θα έχουν προσαρμοστεί στα φυσικά τους επίπεδα και η μόνη διαφορά είναι ότι στην θητεία των αριστερών κυβερνήσεων, ο πληθωρισμός θα είναι υψηλότερος. Η διακυμάνσεις αυτές θα ξαναδημιουργηθούν την επόμενη περίοδο που θα υπάρχει ατελής πληροφόρηση λόγω των εκλογών που θα ακολουθήσουν. Επομένως, η εκλογική αβεβαιότητα είναι η πηγή της ύπαρξης των ΠΟΚ.

Η βασική κριτική που δέχτηκε αυτό το μοντέλο αφορά την δομή του και, συγκεκριμένα, την περίοδο που υπογράφονται τα συμβόλαια. Εφόσον η εκλογική αβεβαιότητα επηρεάζει τόσο πολύ την οικονομική δραστηριότητα, είναι εύλογο να ρωτήσει κανείς τον λόγο που η σύνταξη συμβολαίων δεν συγχρονίζεται με τέτοιο τρόπο, ώστε να λήγουν μετά τις εκλογές και να ανασυντάσσονται όταν θα υπάρχει πλήρης πληροφόρηση. Επιπροσθέτως, μία ακόμη εύλογη ερώτηση είναι το τι θα γινόταν εάν υπήρχε και ένα τρίτο κόμμα, που οι πολιτικές που θα εφάρμοζε θα ήταν πιο κοντά στις προτιμήσεις του διάμεσου ψηφοφόρου. Και οι δύο αυτές ερωτήσεις απειλούν, σε μεγάλο βαθμό, την θεωρία του Alesina. Μια τελευταία κριτική, που μπορεί να ασκηθεί και σε οποιοδήποτε άλλο μοντέλο που χρησιμοποιεί την νομισματική πολιτική ως κινητήρια δύναμη, είναι ότι, εμπειρικά, η δημοσιονομική πολιτική έχει αποδειχτεί να έχει μεγαλύτερο μερίδιο ευθύνης στην δημιουργία ΠΟΚ.

2.3 Εμπειρική Αξιολόγηση

Ο Hibbs (1977), ελέγχοντας τα αποτελέσματα του μοντέλου του με δεδομένα από τις ΗΠΑ και την Μεγάλη Βρετανία, επιβεβαιώνει ότι η ανεργία είναι όντως χαμηλότερη κάτω από την διοίκηση δημοκρατικών/σοσιαλιστικών κομμάτων. Συγκεκριμένα, η εκτιμώμενη μέση διαφορά μεταξύ των κομμάτων ανέρχεται στο 2,36%. Τις ιδεολογικές επιδράσεις στην ανεργία, επίσης επιβεβαιώνει ο Alt (1985) για 14 δυτικές βιομηχανικές χώρες τις χρονιές 1960 – 1983, βρίσκοντας να επιμένουν χρονικά (όπως υποστηρίζει ο Hibbs) κάτω από συγκεκριμένες προϋποθέσεις. Τέλος, εμπειρικά αποτελέσματα που βρίσκονται πιο κοντά στην θεωρία του Hibbs βρίσκουν και οι Faust και Irons (1999). Για τις ΗΠΑ, τις χρονιές 1953 – 1995, βρίσκουν ότι, κάτω από

Ρεπουμπλικανές (Δημοκρατικές) κυβερνήσεις, ο ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ και το επίπεδο απασχόλησης βρίσκονται σε χαμηλότερα (υψηλότερα) επίπεδα στο πρώτο μισό της θητείας, με μερικά από τα αποτελέσματα να παραμένουν και στο δεύτερο μισό

Οι Alesina και Sachs (1988), ελέγχοντας για δεδομένα των ΗΠΑ μετά τον 2^ο παγκόσμιο πόλεμο, βρίσκουν ενδείξεις που υποστηρίζουν, ασθενώς, την ύπαρξη ορθολογικών ιδεολογικών κύκλων. Συγκεκριμένα, για τις χρονιές 1949 – 1984, βρίσκουν ότι η αύξηση του πραγματικού ΑΕΘΠ στο δεύτερο μισό της θητείας τόσο των Ρεπουμπλικάνων, όσο και των Δημοκρατών, είναι η ίδια, περίπου στο 4%. Όσον αφορά το πρώτο μισό των θητειών των κομμάτων, βρίσκουν ότι για τους Ρεπουμπλικάνους, η αύξηση του πραγματικού ΑΕΘΠ είναι αρνητική, δηλαδή οδηγούν την οικονομία σε ύφεση. Τα αντίθετα αποτελέσματα βρίσκουν για τους Δημοκράτες, όπως ακριβώς υποστηρίζει η θεωρία. Επιπροσθέτως, βρίσκουν ότι οι αυξήσεις/μειώσεις του ΑΕΘΠ είναι ισχυρότερες τον δεύτερο χρόνο της θητείας του κάθε κόμματος, καθώς και ότι τα αποτελέσματα των Ρεπουμπλικάνων είναι στατιστικά σημαντικά, ενώ των Δημοκρατών είναι ασθενή. Στο ίδιο μήκος κύματος, οι Alesina και Roubini (1992) βρίσκουν παρόμοια αποτελέσματα, εξετάζοντας 18 χώρες του ΟΟΣΑ από το 1960 έως το 1987. Συγκεκριμένα, βρίσκουν ότι 18 μήνες μετά την αλλαγή του καθεστώτος από αριστερά (δεξιά) σε δεξιά (αριστερά), ο ρυθμός μεγέθυνσης του ΑΕΘΠ είναι 1 – 3% χαμηλότερος (υψηλότερος) από το κανονικό. Αντίστοιχα, για την ανεργία βρίσκουν ότι έξι τρίμηνα μετά την αλλαγή του καθεστώτος από δεξιά (αριστερά) προς αριστερά (δεξιά), το επίπεδο ανεργίας μειώνεται (αυξάνεται) κατά 1 – 5 ποσοστιαίες μονάδες. Επίσης τα αποτελέσματα αυτά, και εδώ, είναι μεταβατικά, υποστηρίζοντας την ύπαρξη ορθολογικών προσδοκιών.

Όσον αφορά τον πληθωρισμό και την μεγέθυνση της προσφοράς χρήματος, που την μετρούν ως τον ετήσιο μέσο ρυθμό αύξησης του M1, τα αποτελέσματα είναι λιγότερο ξεκάθαρα. Για να ισχύει η θεωρία, θα πρέπει ο πληθωρισμός να είναι υψηλότερος κατά την διάρκεια ολόκληρης της θητείας των Δημοκρατών/αριστερών κομμάτων. Οι Alesina και Roubini (1992) βρίσκουν στατιστικά σημαντικά τα αποτελέσματα του πληθωρισμού, μόνο για ένα μέρος των χωρών του δείγματος με διαφορά μεταξύ των καθεστώτων ίση μόνο κατά 1 – 4%. Από την άλλη, όσον αφορά την προσφορά χρήματος, οι Alesina και Sachs (1988), για το δείγμα παρατηρήσεων που αναφέρθηκε στην προηγούμενη παράγραφο, βρίσκουν στατιστικά ασήμαντα αποτελέσματα, με μερικές από τις μεταβλητές να έχουν λάθος πρόσημο. Την έλλειψη ενδείξεων σχετικά με το ότι αλλαγές στην νομισματική πολιτική προκαλούν τα αποτελέσματα των υφέσεων/ανθήσεων της οικονομίας όταν αλλάζει το καθεστώς, επιβεβαιώνουν και οι Faust και Irons (1999).

Τέλος, οι Carlsen και Pedersen (1999), με μία πιο εναλλακτική εμπειρική προσέγγιση του θέματος, εστιάζουν την προσοχή τους, όχι στο εάν υπάρχουν ιδεολογικές επιδράσεις στα μακροοικονομικά μεγέθη της οικονομίας, αλλά στο γιατί. Συγκεκριμένα, εξετάζουν εάν η εκλογική αβεβαιότητα είναι αυτή που δημιουργεί τους ιδεολογικού ΠΟΚ, όπως περιέγραψε ο Alesina. Στην εργασία τους, ελέγχοντας για επτά χώρες του ΟΟΣΑ, βρίσκουν ότι για τρεις από τις επτά χώρες τα αποτελέσματα υποστηρίζουν την θεωρία, για δύο από τις επτά τα αποτελέσματα δεν την υποστηρίζουν, ενώ για τις υπόλοιπες δύο τα αποτελέσματα δεν είναι ξεκάθαρα.

Συνοψίζοντας, η εμπειρική αξιολόγηση των μοντέλων των ιδεολογικών ΠΟΚ δείχνει να υποστηρίζει, ασθενώς, τις ιδεολογικές επιδράσεις στην μεγέθυνση του ΑΕΠ και την ανεργία, με τις περισσότερες ενδείξεις να υποστηρίζουν τα ορθολογικά μοντέλα (δηλαδή, οι μεταβολές είναι μεταβατικές και δεν παραμένουν σε ολόκληρη την θητεία του κάθε κόμματος). Τα αποτελέσματα, όμως, γίνονται λιγότερο ξεκάθαρα όταν εξετάζεται η νομισματική πολιτική ως η κινητήρια δύναμή τους, το ίδιο πρόβλημα δηλαδή, που αντιμετώπισαν και ορισμένα από τα μοντέλα των ομορτουιστικών ΠΟΚ.

3 Συνθήκες που επηρεάζουν τους πολιτικοοικονομικούς κύκλους

Τα μοντέλα που παρουσιάστηκαν στα προηγούμενα κεφάλαια, αγνοούν/θεωρούν ως εξωγενείς διάφορες συνθήκες, που αν συμπεριλαμβάνονταν στην θεωρία θα επηρέαζαν την ένταση, έως και την ύπαρξη των ΠΟΚ. Στο κεφάλαιο αυτό θα παρουσιαστούν ορισμένες από αυτές.

3.1 Επίπεδο ανάπτυξης των χωρών

Οι Shi και Svensson (2002b) εξέτασαν εάν το επίπεδο ανάπτυξης των χωρών επηρεάζει το μέγεθος των ορθολογικών, ομορτουιστικών ΠΟΚ. Χώρισαν το δείγμα των 91 χωρών που είχαν στην διάθεσή τους, σε 27 ανεπτυγμένες και 64 αναπτυσσόμενες χώρες, ανάλογα το ύψος του πραγματικού κατά κεφαλήν ΑΕΘΠ τους. Εξετάζοντας για τις χρονιές 1975 – 1995, βρίσκουν ότι ο ΠΟΚ έχει πάνω από την διπλάσια ένταση στις αναπτυσσόμενες χώρες. Συγκεκριμένα, στις ανεπτυγμένες χώρες, ο δημοσιονομικός προϋπολογισμός χειροτερεύει κατά σχεδόν 0,6 ποσοστιαίες μονάδες, ενώ στις αναπτυσσόμενες χειροτερεύει κατά 1,4 ποσοστιαίες μονάδες.

Όσον αφορά τις δημοσιονομικές δαπάνες, βρίσκουν ασθενή αποτελέσματα για τις ανεπτυγμένες χώρες. Αντίθετα, στις αναπτυσσόμενες χώρες, βρίσκουν ότι την χρονιά των εκλογών αυξάνονται κατά 0,9 ποσοστιαίες μονάδες ως ποσοστό του ΑΕΠ (το οποίο ισοδυναμεί με, κατά μέσο όρο, 3,5% σε όρους δημοσίων δαπανών). Παρόμοια αποτελέσματα επίσης επιβεβαιώνουν και οι Klomr και de Haan (2011) για ένα δείγμα 70 χωρών την περίοδο 1970 – 2007. Χωρίζοντας τις χώρες σε αναπτυσσόμενες και βιομηχανικές, βρίσκουν ότι τα βραχυπρόθεσμα δημοσιονομικά αποτελέσματα των εκλογών είναι εντονότερα στις αναπτυσσόμενες.

Οι Shi και Svensson (2006) υποστηρίζουν ότι αυτές οι διαφορές προκύπτουν λόγω του θεσμικού περιβάλλοντος της κάθε ομάδας χωρών. Συγκεκριμένα, στις αναπτυσσόμενες, οι πολιτικοί μπορούν με μεγαλύτερη ευκολία και έχουν παραπάνω κίνητρα να χειριστούν την οικονομία προς όφελός τους λόγω των διαφορετικών συνθηκών που επικρατούν ανάμεσα στις δύο ομάδες χωρών.

3.2 Ενδογένεια στην ημερομηνία των εκλογών

Οι εκλογές προκαλούν καλές οικονομικές συνθήκες ή οι καλές οικονομικές συνθήκες προκαλούν τις εκλογές? Αυτό είναι ένα ερώτημα που δεν μπορεί να απαντηθεί από τα μοντέλα που παρουσιάστηκαν στα προηγούμενα κεφάλαια, καθώς θεωρούν ως εξωγενή τον προσδιορισμό της εκλογικής ημερομηνίας. Εάν όμως η κυβέρνηση μπορούσε να διενεργήσει πρόωρες εκλογές αντί να χειριστεί ομορτουιστικά την οικονομία, θα μπορούσε απλά να επιλέξει την ημερομηνία των εκλογών την περίοδο όπου η οικονομία βρίσκεται σε άνθηση.

Ο Ito (1990), αναπτύσσοντας ένα τέτοιο μοντέλο και εξετάζοντάς το εμπειρικά για την Ιαπωνία, βρίσκει ότι οι κυβερνήσεις δεν προκαλούν τεχνητούς οικονομικούς κύκλους προκειμένου να επανεκλεγούν. Αντίθετα, περιμένουν την κατάλληλη στιγμή, οπότε ο φυσικός οικονομικός κύκλος (αυτός δηλαδή που έχει προκύψει από κάποιο εξωκυβερνητικό σοκ) βρίσκεται στο ζενίθ του και τότε διενεργούν εκλογές. Με αυτό τον τρόπο ο πληθωρισμός θα είναι χαμηλός και η οικονομική μεγέθυνση υψηλή, αυξάνοντας έτσι την πιθανότητα επανεκλογής του κόμματος. Παρόμοια αποτελέσματα βρίσκει και ο Chowdhury (1993), εξετάζοντας για την Ινδία, την περίοδο 1960 – 1991. Τα θετικά αποτελέσματα της Ιαπωνίας επιβεβαιώνουν και οι Alesina, Cohen και Roubini (1993). Απορρίπτουν, όμως, ότι κάτι τέτοιο ισχύει και για τις υπόλοιπες 13 χώρες του ΟΟΣΑ που ελέγχουν, με την μόνη πιθανή εξαίρεση την Φιλανδία.

Προσεγγίζοντας το θέμα λίγο διαφορετικά, οι Shi και Svensson (2006), εξετάζουν το πως ο προκαθορισμός της εκλογικής ημερομηνίας επηρεάζει τους ΠΟΚ σε 85 διαφορετικές χώρες, κάνοντας και τον επιμέρους διαχωρισμό μεταξύ αναπτυσσόμενων και ανεπτυγμένων χωρών. Στο δείγμα τους, το 64% των 352 εκλογών (66% για τις ανεπτυγμένες και 62% για τις αναπτυσσόμενες) έχουν προκαθορισμένη ημερομηνία. Βρίσκουν πως, κατά μέσο όρο, το δημοσιονομικό έλλειμμα ως ποσοστό του ΑΕΠ σε αυτή την περίπτωση είναι 0,6 ποσοστιαίες μονάδες υψηλότερο την χρονιά των εκλογών. Στον επιμέρους διαχωρισμό βρίσκουν ότι στις αναπτυσσόμενες χώρες είναι υψηλότερο κατά 1,1 ποσοστιαίες μονάδες όταν υπάρχουν προκαθορισμένες εκλογές, ενώ για τις ανεπτυγμένες χώρες βρίσκουν στατιστικά ασήμαντα αποτελέσματα.

3.3 Επίπεδο δημοκρατίας των χωρών

Οι Brender και Drazen (2005), αντί να προσπαθήσουν να απαντήσουν στο εάν υπάρχουν ΠΟΚ, προτίμησαν να απαντήσουν στο *που* υπάρχουν. Η ιδέα πίσω από τον διαχωρισμό των νέων από των εδραιωμένων δημοκρατιών είναι η εξής: για τους ψηφοφόρους των νέων δημοκρατιών, οι εκλογές είναι κάτι καινούργιο. Επομένως λόγω της έλλειψης εμπειρίας των ψηφοφόρων, λόγω της έλλειψης πληροφoρίας και δεδομένων και λόγω της έλλειψης ανεξάρτητων ΜΜΕ που θα προσέφεραν αυτή την πληροφορία, τα κόμματα μπορούν να χειριστούν την οικονομία προς όφελός τους χωρίς ιδιαίτερη δυσκολία, εξασφαλίζοντας με αυτόν τον τρόπο πιο εύκολα την επανεκλογή τους.

Το δείγμα τους περιέχει δεδομένα από 106 χώρες για τις ημερομηνίες 1960 – 2001. Στις αρχικές χρονικές περιόδους οι δημοκρατίες είναι μόνο 68, αλλά όσο περνάει ο χρόνος αυξάνονται. Εξετάζοντας για όλο το δείγμα συνολικά, επιβεβαιώνει την ύπαρξη ΠΟΚ στα δημοσιονομικά ελλείμματα των χωρών. Όταν όμως βγάλουν τις νέες δημοκρατίες από το δείγμα, τα αποτελέσματα γίνονται στατιστικά ασήμαντα. Αντίθετα, όταν ελέγχουν μόνο για τις νέες δημοκρατίες, βρίσκουν στατιστικά σημαντικούς ΠΟΚ στα δημοσιονομικά ελλείμματα, με την έντασή τους να είναι ακόμα μεγαλύτερη από τους ΠΟΚ που βρήκαν για το συνολικό δείγμα. Επιπλέον, όσο περισσότερες εκλογές διενεργούνται, τόσο μικραίνει ο συντελεστής του κύκλου, υποστηρίζοντας με αυτόν τον τρόπο την υπόθεση της έλλειψης εμπειρίας και δεδομένων. Παρόμοια αποτελέσματα βρίσκουν και οι Klomp και de Haan (2011), ελέγχοντας για 70 χώρες την περίοδο 1970 – 2007. Συγκεκριμένα, αν και στις εδραιωμένες δημοκρατίες υπάρχουν στατιστικά σημαντικοί κύκλοι, στις νέες δημοκρατίες τα αποτελέσματα είναι πολύ εντονότερα.

Τελειώνοντας, οι Brender και Drazen (2005) ελέγχουν εάν οι νέες δημοκρατίες επηρεάζουν τις περιπτώσεις των αναπτυγμένων – αναπτυσσόμενων χωρών, καθώς και τις περιπτώσεις όπου η ημερομηνία των εκλογών είναι προκαθορισμένη. Βρίσκουν πως μόλις τις αφαιρέσουν από το δείγμα, χάνονται και τα στατιστικά σημαντικά αποτελέσματα, υποδεικνύοντας με αυτόν τον τρόπο ότι η δημιουργία ΠΟΚ ήταν εξαρχής ένα εγχείρημα νέων δημοκρατιών.

3.4 Διαφάνεια

Δεδομένου ότι τα περισσότερα μοντέλα βασίζονται σε ασυμμετρίες πληροφόρησης, στην αβεβαιότητα και στην παραπλάνηση των ψηφοφόρων σχετικά με παράγοντες που επηρεάζουν την εκλογική επιλογή τους (όπως για παράδειγμα η ικανότητα των πολιτικών), είναι εύλογο να ρωτήσει κανείς το πως η δημοσιονομική διαφάνεια θα επηρέαζε τους ΠΟΚ. Οι Alt και Lassen (2006a, 2006b) έδωσαν την απάντηση, αναπτύσσοντας μία πρόεκταση του μοντέλου των Shi και Svensson (2002a) και εξετάζοντας το εμπειρικά.

Εξετάζοντας την δεκαετία του '90 για 19 χώρες του ΟΟΣΑ, οι οποίες είναι πλήρως ανεπτυγμένες, βιομηχανικές και με εδραιωμένη δημοκρατία⁹, βρίσκουν τα αναμενόμενα αποτελέσματα. Συγκεκριμένα, κατασκεύασαν έναν δείκτη διαφάνειας που βασίζεται σε τέσσερις βασικές υποθέσεις : 1) περισσότερη πληροφορία σε λιγότερα έγγραφα, 2) ανεξάρτητη επαλήθευση, 3) μη-αυθαίρετη ορολογία και 4) περισσότερη αιτιολόγηση. Βρίσκουν ότι χώρες με χαμηλά επίπεδα διαφάνειας έχουν μεγαλύτερης έντασης ΠΟΚ στα δημοσιονομικά ελλείμματα. Επίσης βρίσκουν ότι εάν τα ΜΜΕ ελέγχονται από την κυβέρνηση, τα αποτελέσματα αυτά είναι ακόμα πιο ισχυρά. Τέλος, δείχνουν ότι η δημοσιονομική διαφάνεια δεν έχει καμία επίδραση στις δημόσιες δαπάνες. Οι Klomr και de Haan (2011) κατασκευάζοντας έναν διαφορετικό δείκτη διαφάνειας, επιβεβαιώνουν ότι η βραχυχρόνια επίδραση των εκλογών στην επιλογή της δημοσιονομικής πολιτικής είναι σημαντικά χαμηλότερη σε χώρες με υψηλή διαφάνεια.

Είναι απολύτως λογικό η υψηλή δημοσιονομική διαφάνεια να περιορίζει την ένταση των ΠΟΚ, αφού κάτι τέτοιο θα δημιουργούσε ψηφοφόρους οι οποίοι δεν θα εξαπατώνται εύκολα. Έτσι, χάνεται το κίνητρο των κομμάτων να αυξήσουν τα ελλείμματα με στόχο την επανεκλογή τους, καθώς μία τέτοια ομορτυνιστική συμπεριφορά θα οδηγούσε στα αντίθετα αποτελέσματα.

4 Ύπαρξη πολιτικοοικονομικών κύκλων στην Ελλάδα

Στο κεφάλαιο αυτό της εργασίας θα εξεταστεί εμπειρικά η ύπαρξη πολιτικοοικονομικών κύκλων στην Ελλάδα για τις χρονιές 1974 – 2019. Μετά από μία σύντομη περιγραφή της πολιτικοοικονομικής κατάστασης που επικρατούσε τις χρονιές που θα εξεταστούν, θα παρουσιαστούν τα δεδομένα που θα χρησιμοποιηθούν, θα σχολιαστούν τα αποτελέσματα της οικονομετρικής ανάλυσης και τέλος θα διεξαχθούν τα συμπεράσματα.

---

⁹ Τονίζουν τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά για να δείξουν ότι το φαινόμενο των ΠΟΚ δεν δημιουργείται μόνο στις αναπτυσσόμενες χώρες ή σε χώρες που πρόσφατα μετέβησαν σε καθεστώς δημοκρατίας.

Συγκεκριμένα, θα εξεταστεί η ύπαρξη ΠΟΚ στα εξής μακροοικονομικά μεγέθη και εργαλεία πολιτικής: στην μεγέθυνση του πραγματικού ΑΕΠ, στην μεγέθυνση του πληθωρισμού, στο δημοσιονομικό έλλειμμα της κυβέρνησης, στις μεταβιβάσεις, στην ανεργία και τέλος στα έσοδα και έξοδα της κυβέρνησης.

4.1 Πολιτικοοικονομικές συνθήκες της Ελλάδας 1974 - 2019

Στις 23 Ιουλίου το 1974, με την πτώση της χούντας, ξεκίνησαν οι διαδικασίες αποκατάστασης της δημοκρατίας στην Ελλάδα. Οι πρώτες εκλογές μετά την πτώση της δικτατορίας της 21^{ης} Απριλίου έλαβαν χώρα στις 17 Νοέμβρη του 1974, αναδεικνύοντας νικητήριο το δεξιό κόμμα της Νέας Δημοκρατίας. Νικώντας και τις επόμενες εκλογές στις 20 Νοεμβρίου το 1977, η ΝΔ κατάφερε να παραμείνει στην εξουσία μέχρι τα τέλη του 1981. Το 1975, ξεκίνησαν οι διαδικασίες μείωσης του πληθωρισμού, ο οποίος βρισκόταν στο υπερβολικό νούμερο του 25%. Μέχρι το 1979 η ανεργία βρισκόταν σε χαμηλά επίπεδα, τα δημοσιονομικά ελλείμματα δεν υπερβαίνουν το 3% του ΑΕΠ, ο πληθωρισμός είχε μειωθεί, ενώ οι πραγματικοί μισθοί και συντάξεις αυξήθηκαν, προετοιμάζοντας με αυτόν τον τρόπο την ένταξη της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα. Όμως, μετά το δεύτερο πετρελαϊκό σοκ το 1979, ακολούθησε μια περίοδος στασιμοπληθωρισμού. Το 1980, η οικονομική μεγέθυνση έπεσε από το 7,2% που βρισκόταν το 1978, στο 0,2%. Αντίστοιχα, ο πληθωρισμός από το 13,2% πήγε στο 22,5%, ενώ η ανεργία μέχρι το 1981 είχε διπλασιαστεί, φτάνοντας στο 4% (Αλογοσκουφίς 2013). Παρ' όλα αυτά, η Ελλάδα κατάφερε να ενταχτεί στην ΕΟΚ την 1^η Ιανουαρίου του 1981.

Η κεντροαριστερά ανέλαβε το πολιτικό παρασκήνιο στις 18 Οκτωβρίου του 1981, όταν το Πανελλήνιο Σοσιαλιστικό Κίνημα νίκησε τις εκλογές. Συγκεκριμένα, το ΠΑΣΟΚ, που ήταν κατά της ένταξης στην ΕΟΚ, παρέμεινε στην εξουσία μέχρι τα μισά του 1989, νικώντας και στις εκλογές του Μάη του 1985. Η περίοδος αυτή περιγράφεται από μία μεγάλη επέκταση του δημοσίου τομέα, από υπέρμετρα κόστη εργασίας, υψηλά επίπεδα πληθωρισμού και υπερβολικό δημόσιο χρέος. Το δημοσιονομικό έλλειμμα παρέμεινε υψηλό ολόκληρη την δεκαετία, γύρω από το 10% (ως ποσοστό του ΑΕΠ), όπως και η ανεργία, που το 1984 είχε φτάσει στο 7,2%. Τέλος, το δημόσιο χρέος, από το 22,7% το 1980, σχεδόν τριπλασιάστηκε, φτάνοντας στο 65,7% το 1989, με την μεγέθυνση του ΑΕΠ να παραμένει σχεδόν μηδενική (0,77%).

Η ΝΔ κατάφερε να επανέλθει στην εξουσία μετά από τρεις διαφορετικές εκλογές που έλαβαν χώρα σε λιγότερο από έναν χρόνο. Αν και στις εκλογές των 18 Ιουνίου και 5 Νοεμβρίου του 1990, δεν κατάφερε να σχηματίσει αυτοδύναμη κυβέρνηση, τα κατάφερε οριακά στις εκλογές του Απριλίου του 1990. Η ΝΔ κυβέρνησε μέχρι το φθινόπωρο του 1993, ασκώντας διάφορες μεταρρυθμιστικές πολιτικές. Προσπάθησε να περιορίσει το δημόσιο ,εντατικοποιώντας τις ιδιωτικοποιήσεις κρατικών επιχειρήσεων και έλαβε διάφορες ενέργειες προκειμένου να απελευθερωθεί η αγορά. Οι μακροοικονομικές επιδόσεις της χώρας παρέμειναν σε παρόμοια επίπεδα με αυτά των προηγούμενων χρόνων, με την μόνη διαφορά ότι, αν και τα δημόσια έσοδα αυξήθηκαν, το δημόσιο χρέος ξεπέρασε το 80% του ΑΕΠ. Το 1992, η Ελλάδα υπέγραψε την συνθήκη του Μάαστριχτ και το 1993 τέθηκε σε ισχύ το πρώτο της πρόγραμμα σύγκλισης. Έτσι, το πρωτογενές έλλειμμα και ο πληθωρισμός ξεκίνησαν να μειώνονται.

Στις πρόωρες εκλογές του Οκτώβρη του 1993, νίκησε το ΠΑΣΟΚ, παραμένοντας στην εξουσία μέχρι τις αρχές του Μαρτίου του 2004, καθώς νίκησε και στις δύο επόμενες εκλογές (22/9/1996 και 9/4/2000). Το ΠΑΣΟΚ

συνέχισε την προετοιμασία της Ελλάδας για την ένταξή της στην Ευρωζώνη υιοθετώντας ένα νέο πρόγραμμα σύγκλισης στα τέλη του 1994. Έτσι, το χρέος ξεκίνησε να μειώνεται και η κυβέρνηση μέχρι το 2001 πετύχαινε πρωτογενή πλεονάσματα. Από το 1995 ξεκίνησε να ασκείται περιοριστική νομισματική πολιτική, μειώνοντας με αυτό τον τρόπο το συνολικό έλλειμμα της κυβέρνησης και τον πληθωρισμό. Μέχρι το 1999, τα μεγέθη αυτά περιγράφονταν από μονοσήφια νούμερα. Επίσης, μέχρι το 1999, το χρέος είχε σταθεροποιηθεί γύρω στο 96%, η μεγέθυνση του ΑΕΠ ήταν θετική φτάνοντας μέχρι το 4,06% το 1996, με μόνο πρόβλημα την ανεργία, η οποία παρέμενε άνω του 8%. Έτσι, η Ελλάδα κατάφερε να καλύψει τα κριτήρια σύγκλισης της συνθήκης του Μάαστριχτ, με αποτέλεσμα το 2001 να γίνεται μέλος της Ευρωζώνης και το 2002 να υιοθετεί επίσημα το ευρώ ως νόμισμα της. Η εισοδός της στην Ευρωζώνη, όμως, ισοδυναμούσε με φθινό δανεισμό (χαμηλά επιτόκια). Επομένως, λόγω της “μακροοικονομικής ευφορίας”, όπως την αποκαλεί ο Αλογοσκούφης (2019), ο δανεισμός ήταν πολύ εύκολος για όλους και ως συνέπεια η μεγέθυνση του πραγματικού ΑΕΠ ήταν μεγάλη, με κόστος το υψηλότερο χρέος και έλλειμμα. Συγκεκριμένα, το 2003, η μεγέθυνση του ΑΕΠ βρισκόταν στο 5,8%, αλλά το χρέος και το έλλειμμα έφτασαν στο 112% και 7,8% αντίστοιχα.

Η επέκταση αυτή συνεχίστηκε μέχρι και την προετοιμασία των Ολυμπιακών Αγώνων, όπου είχε αναλάβει την εξουσία η νεοεκλεγμένη ΝΔ (7/3/2004). Μετά τους Αγώνες, η ΝΔ εφάρμοσε ένα πρόγραμμα δημοσιονομικής σταθεροποίησης, που είχε ως αποτέλεσμα την μείωση του χρέους και του ελλείμματος. Επίσης, η απασχόληση και η μεγέθυνση του ΑΕΠ είχαν ανοδική τάση μέχρι το 2007. Τα αποτελέσματα αυτά, όμως, δεν κράτησαν πολύ. Μετά τις εκλογές του Σεπτεμβρίου του 2007, όπου ξανανίκησε η ΝΔ, το ΑΕΠ είχε καθοδική τάση, ενώ το έλλειμμα και το χρέος άρχισαν να αυξάνονται.

Η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση που ακολούθησε, καθώς και διάφορες πολιτικές αναταράξεις που έλαβαν χώρα εκείνη την περίοδο στην Ελλάδα, οδήγησαν σε πρόωρες εκλογές τον Οκτώβρη του 2009, όπου κέρδισε το ΠΑΣΟΚ. Όλες αυτές οι καταστάσεις συνέχιζαν να εντείνουν τις δυσμενείς συνθήκες των προηγούμενων χρόνων, έχοντας ως συνέπεια την “εκτόξευση” των επιτοκίων. Τα υπέρμετρα επιτόκια όπου δυσκόλευσαν την αποπληρωμή των υποχρεώσεων της κυβέρνησης και το συνεχώς αυξανόμενο έλλειμμα, συντέλεσαν στην έναρξη της ελληνικής οικονομικής κρίσης. Έτσι, τον Μάιο του 2010, η κυβέρνηση υπέγραψε δανειακή σύμβαση με την Ευρωζώνη και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, από την οποία χορηγήθηκε οικονομική βοήθεια στην Ελλάδα με την μορφή δανείου. Το κόστος της βοήθειας αυτής ήταν η λήψη μέτρων λιτότητας. Αν και τα μέτρα αυτά οδήγησαν στην μείωση του ελλείμματος, η οικονομία οδηγήθηκε σε βαθιά ύφεση, με την μείωση του ΑΕΠ και της απασχόλησης να γίνεται όλο και πιο σφοδρή. Λόγω του χρέους που βρισκόταν ακόμη σε υψηλά επίπεδα, τον Μάρτη του 2012 υπογράφεται και το δεύτερο μνημόνιο, εντείνοντας τόσο την ύφεση λόγω των νέων μέτρων λιτότητας, όσο και την κοινωνική δυσσαρέσκεια που είχε προκληθεί από το πρώτο μνημόνιο.

Μέσα στα πλαίσια της βαθιάς ύφεσης και της έντονης κοινωνικής αγανάκτησης, διενεργήθηκαν εκλογές τον Μάιο του 2012. Αν και νίκησε η ΝΔ, δεν κατάφερε να λάβει αυτοδυναμία. Οι συζητήσεις ως προς τον σχηματισμό της νέας κυβέρνησης δεν κατέληξαν σε κάποιο αποτέλεσμα, και ως εκ τούτου προκηρύχθηκαν επαναληπτικές εκλογές. Έτσι, στις εκλογές του επόμενου μήνα, η ΝΔ ξαναεξασφάλισε την πρώτη θέση, πάλι όμως χωρίς

αυτοδυναμία. Αυτή την φορά σχηματίστηκε κυβέρνηση συνεργασίας μεταξύ της ΝΔ, του ΠΑΣΟΚ και το αριστερό κόμμα της Δημοκρατικής Αριστεράς (ΔΗΜΑΡ), με σκοπό την επαναδιαπραγμάτευση του μνημονίου που υπέγραψε η προηγούμενη κυβέρνηση. Η κυβέρνηση αυτή παρέμεινε στην εξουσία μέχρι τα μέσα του Γενάρη του 2015, και εφάρμοσε ένα πλήθος πολιτικών λιτότητας, όπως για παράδειγμα την απόλυση ενός ποσοστού δημοσίων υπαλλήλων ή την καθιέρωση του Ενιαίου Φόρου Ιδιοκτησίας Ακινήτων. Ως αποτέλεσμα, το έλλειμμα ξεκίνησε να μειώνεται, φτάνοντας στο 3,5% το 2014, πετυχαίνοντας παράλληλα και ένα μικρό πρωτογενές πλεόνασμα ύψους 0,4%. Η ανεργία όμως παρέμεινε άνω του 20%, η μεγέθυνση του ΑΕΠ παρέμεινε αρνητική (εκτός από το 2014 που ήταν μικρότερη του 1%) και ο πληθωρισμός είχε φτάσει σε αρνητικά επίπεδα, με το δημόσιο χρέος να παραμένει ανησυχητικά υψηλό.

Το 2015 ήταν η χρονιά που για πρώτη φορά μετά από την πτώση της χούντας ανέλαβε την εξουσία ένα κόμμα εκτός της ΝΔ και του ΠΑΣΟΚ. Στις εκλογές του Γενάρη, εξασφάλισε την πρωτιά ο Συνασπισμός Ριζοσπαστικής Αριστεράς. Οριακά δεν κατάφερε να εξασφαλίσει την απόλυτη πλειοψηφία στην βουλή, με αποτέλεσμα να συνεργαστεί με το δεξιό κόμμα των Ανεξάρτητων Ελλήνων. Αν και τους πρώτους έξι μήνες προσπάθησε να αντισταθεί στην εφαρμογή των μέτρων λιτότητας, στις 5 Ιουλίου διεξάγεται δημοψήφισμα για την αποδοχή ή μη της συμφωνίας που προτείναν οι δανειστές. Αν και το αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος ήταν η μη-αποδοχή, στις 13 Ιουλίου υπογράφεται το τρίτο μνημόνιο και στις αρχές Αυγούστου η κυβέρνηση παραιτείται. Τον επόμενο μήνα ξαναδιενεργούνται εκλογές και ξανασχηματίζεται η ίδια ακριβώς κυβέρνηση με τον ΣΥΡΙΖΑ και τους ΑΝΕΛ. Το πρόγραμμα δημοσιονομικής αναπροσαρμογής που υπογράφηκε έληξε το 2018. Μέχρι τότε, το έλλειμμα της κυβέρνησης μετατράπηκε οριακά σε πλεόνασμα, το πρωτογενές πλεόνασμα βρισκόταν άνω του 3%, η ανεργία ξεκίνησε να πέφτει και η μεγέθυνση του ΑΕΠ έγινε θετική από το 2018 και μετά. Τέλος, το 2017, ο πληθωρισμός ήταν θετικός και σε χαμηλό επίπεδο, ενώ το χρέος παρέμεινε υψηλό καθ' όλη την θητεία του ΣΥΡΙΖΑ. Παρέμεινε στην εξουσία μέχρι τον Ιούλιο του 2019, όπου στις εκλογές εκείνης της περιόδου νίκησε η ΝΔ, εξασφαλίζοντας αυτοδυναμία. Τα αποτελέσματα των εκλογών παρουσιάζονται συνοπτικά στον *Πίνακα 1*.

Πίνακας 1: Ημερομηνία Εκλογών, Νικηφόρα Κόμματα και η Ιδεολογική τους Κατεύθυνση.

Εκλογές	Κυβέρνηση	Ιδεολογική Κατεύθυνση
17/11/1974	ΝΔ	Δεξιά
20/11/1977	ΝΔ	Δεξιά
18/10/1981	ΠΑΣΟΚ	Κέντροαριστερά
2/6/1985	ΠΑΣΟΚ	Κεντροαριστερά
18/6/1989	ΝΔ - ΣΥΝ	Κυβέρνηση Συνεργασίας
5/11/1989	ΝΔ - ΣΥΝ - ΠΑΣΟΚ	Κυβέρνηση Συνεργασίας
8/4/1990	ΝΔ	Δεξιά
10/10/1993	ΠΑΣΟΚ	Κεντροαριστερά
22/9/1996	ΠΑΣΟΚ	Κεντροαριστερά
9/4/2000	ΠΑΣΟΚ	Κεντροαριστερά
7/3/2004	ΝΔ	Δεξιά
16/9/2007	ΝΔ	Δεξιά
4/10/2009	ΠΑΣΟΚ	Κεντροαριστερά
17/6/2012	ΝΔ - ΠΑΣΟΚ - ΔΗΜΑΡ	Κυβέρνηση Συνεργασίας
25/1/15	ΣΥΡΙΖΑ - ΑΝΕΛ	Αριστερά
20/9/15	ΣΥΡΙΖΑ - ΑΝΕΛ	Αριστερά
7/7/2019	ΝΔ	Δεξιά

ΝΔ = Νέα Δημοκρατία, ΠΑΣΟΚ = Πανελλήνιο Σοσιαλιστικό Κίνημα, ΣΥΝ = Συνασπισμός της Αριστεράς, των Κινήματων και της Οικολογίας, ΔΗΜΑΡ = Δημοκρατική Αριστερά, ΣΥΡΙΖΑ = Συνασπισμός Ριζοσπαστικής Αριστεράς, ΑΝΕΛ = Ανεξάρτητοι Έλληνες. Το 2015, η ιδεολογική κατεύθυνση έχει τεθεί ως «Αριστερά» και όχι ως «Κυβέρνηση Συνεργασίας», καθώς ο ΣΥΡΙΖΑ οριακά δεν έλαβε αυτοδυναμία.

4.2 Δεδομένα

Η βάση δεδομένων που χρησιμοποιήθηκε είναι η “*Comparative Political Data Set*” (Armingeon et al., 2019), η οποία περιέχει πολιτικά, θεσμικά, δημογραφικά, οικονομικά και κοινωνικά ετήσια δεδομένα για 36 δημοκρατικές χώρες μέλη του ΟΟΣΑ και/ή χώρες της ΕΕ για τις χρονιές 1960 – 2017. Για την Ελλάδα, θα εξεταστεί η περίοδος από την αποκατάσταση της δημοκρατίας και μετά (λόγω έλλειψης δεδομένων για τις προηγούμενες περιόδους). Επίσης, προκειμένου να επεκταθεί η ανάλυση μέχρι το 2019, συμπληρώθηκαν τα δεδομένα από την στατιστική βάση δεδομένων του ΟΟΣΑ¹⁰.

Θα εξεταστεί η ύπαρξη ΠΟΚ με βάση την μεγέθυνση του πραγματικού ΑΕΠ, που υπολογίζεται ως την ποσοστιαία μεταβολή του από την προηγούμενη χρονιά, την μεγέθυνση του πληθωρισμού, που υπολογίζεται με βάση την ποσοστιαία μεταβολή του Δείκτη Τιμών Κατανάλωσης από την προηγούμενη χρονιά, το έλλειμμα της κυβέρνησης ως ποσοστό του ΑΕΠ, τον ρυθμό ανεργίας, τις μεταβιβάσεις ως ποσοστό του ΑΕΠ και τέλος τα συνολικά έσοδα και έξοδα (ως ποσοστό του ΑΕΠ) της κυβέρνησης. Περαιτέρω μεταβλητές που θα χρησιμοποιηθούν είναι το συνολικό χρέος της κυβέρνησης ως ποσοστό του ΑΕΠ (κατά το πρότυπο ESA95), το μακροπρόθεσμο επιτόκιο των κυβερνητικών ομολόγων και ένας δείκτη «ανοίγματος» της οικονομίας που υπολογίζεται ως το άθροισμα των εισαγωγών και εξαγωγών ως ποσοστό του ΑΕΠ.

Για να εξεταστεί η ύπαρξη ΠΟΚ, δημιουργήθηκαν πέντε βασικές ψευδομεταβλητές, οι οποίες περιγράφουν το είδος του μοντέλου που εξετάζεται. Για τους ομορτυνιστικούς ΠΟΚ δημιουργήθηκε η μεταβλητή PBC, η οποία παίρνει την τιμή 1 για το διάστημα ενός χρόνου πριν τις εκλογές. Επειδή τα δεδομένα είναι ετήσια και οι εκλογές μπορεί να έγιναν στην μέση ή στο τέλος κάθε έτους, οι τιμές έχουν προσαρμοστεί αναλόγως. Συγκεκριμένα, αν για παράδειγμα οι εκλογές έγιναν στις 5 Ιουλίου, τότε η PBC θα πάρει την τιμή $6/12*1 = 0,5$ για την συγκεκριμένη χρονιά, και την τιμή $1 - 0,5 = 0,5$ για την προηγούμενη χρονιά¹¹. Προκειμένου να εξεταστούν οι ιδεολογικοί ΠΟΚ όπως τους μοντελοποίησε ο Hibbs (1977), δημιουργήθηκε η μεταβλητή PTR. Η PTR παίρνει την τιμή 1 για όλες τις χρονιές που βρισκόταν στην εξουσία δεξιά κυβέρνηση, -1 για όλες τις χρονιές που βρισκόταν στην εξουσία αριστερή κυβέρνηση και 0 για τις κυβερνήσεις συνεργασίας¹². Για τους ιδεολογικούς κύκλους με ορθολογικές προσδοκίες, δημιουργήθηκαν τρεις μεταβλητές. Η RPTR ελέγχει “αυστηρά” το μοντέλο του Alesina (1987, 1988), δηλαδή λόγω της εκλογικής αβεβαιότητας, στο διάστημα ενός χρόνου μετά τις εκλογές η μεταβλητή θα πάρει την τιμή 1 εάν νίκησε δεξιό κόμμα, την τιμή -1 εάν νίκησε αριστερό κόμμα και την τιμή 0 για τις κυβερνήσεις συνεργασίας και για

¹⁰ Η επιλογή της βάσης δεδομένων του ΟΟΣΑ δεν είναι τυχαία, καθώς και οι Armingeon et al. (2019) χρησιμοποιούν της συγκεκριμένη βάση.

¹¹ Εάν οι εκλογές διενεργήθηκαν μετά τις 15 του μήνα, τότε προσμετράται ολόκληρος ο μήνας. Δηλαδή εάν έγιναν 18 Ιουλίου, τότε για την συγκεκριμένη χρονιά η PBC θα πάρει την τιμή $7/12*1 = 0,583$ και για την προηγούμενη $1 - 0,583 = 0,417$.

¹² Για το 2015 και μετά, που βρισκόταν στην εξουσία ο ΣΥΡΙΖΑ και οι ΑΝΕΛ, η μεταβλητή παίρνει την τιμή -1 και όχι 0, καθώς ο ΣΥΡΙΖΑ δεν κατάφερε να εξασφαλίσει αυτοδυναμία μόνο για δύο έδρες (κατάφερε να εξασφαλίσει 149 από τις 151 που χρειαζόταν).

όλα τα υπόλοιπα έτη. Η RPTRC ελέγχει πιο “χαλαρά” το μοντέλο του Alesina, και παίρνει τις τιμές της προηγούμενης μεταβλητής μόνο για εναλλαγές κυβερνήσεων από δεξιά σε αριστερά και ανάποδα (και αντίστοιχα από κυβέρνηση συνεργασίας σε δεξιά/αριστερά). Τέλος, δημιουργήθηκε η RPTA, η οποία εξετάζει το δεύτερο μισό της θητείας των κομμάτων, προκειμένου να εξεταστεί εάν τα προϊόν και η ανεργία συγκλίνουν, ανεξαρτήτως της ιδεολογικής κατεύθυνσης της κυβέρνησης, λόγω των ορθολογικών προσδοκιών (καθώς και αν ο πληθωρισμός παραμένει υψηλότερος κάτω από αριστερές κυβερνήσεις). Και σε αυτές τις μεταβλητές, οι τιμές έχουν προσαρμοστεί ανάλογα τον μήνα των εκλογών.

Τέλος, οι μακροοικονομικές μεταβλητές ελέγχθηκαν για το αν είναι στάσιμες, παίρνοντας πρώτες διαφορές όπου χρειαζόταν και κάθε παλινδρόμηση ελέγχθηκε για την κανονικότητα των καταλοίπων, για την ύπαρξη πολυσυγγραμμικότητας, για την ύπαρξη μεροληψίας λόγω παράλειψης μεταβλητής (omitted variable bias), καθώς και για ετεροσκεδαστικότητα και αυτοσυσχέτιση, επιλέγοντας τυπικά σφάλματα ανθεκτικά στην ετεροσκεδαστικότητα ή τυπικά σφάλματα HAC¹³ όπου ήταν αναγκαίο.

4.3 Το τεστ και αποτελέσματα

Ο τρόπος με τον οποίο θα εξεταστεί η ύπαρξη ΠΟΚ είναι παρόμοιος με αυτόν των Alesina και Roubini (1992) και έχει την εξής μορφή:

$$Y_t = b_0 + b_1 Y_{t-1} + \dots + b_n Y_{t-n} + b_{n+1} X_{1,t} + \dots + b_{n+k} X_{k,t} + b_{n+k+1} DUM_t + \varepsilon_t$$

όπου, Y_t είναι το μέγεθος/εργαλείο πολιτικής που ελέγχεται και $Y_{t-1} \dots Y_{t-n}$ είναι χρονικές υστερήσεις του. Ο αριθμός των υστερήσεων σε κάθε παλινδρόμηση επιλέχθηκε με βάση τα κριτήρια Schwarz, Akaike και Hannan-Quinn. Οι $X_{1,t} \dots X_{k,t}$ είναι ένα πλήθος διαφορετικών μεταβλητών που επηρεάζουν την εξαρτημένη μεταβλητή, η DUM είναι η ψευδομεταβλητή που ελέγχει την ύπαρξη κύκλων με βάση τις διαφορετικές θεωρίες που έχουν αναπτυχθεί και ε_t είναι το σφάλμα.

4.3.1 Πραγματική μεγέθυνση του ΑΕΠ

Ξεκινώντας με την πραγματική μεγέθυνση του ΑΕΠ, τα αποτελέσματα των παλινδρομήσεων συγκεντρώνονται στον Πίνακα 2. Πέρα από τις χρονικές υστερήσεις του, οι μεταβλητές που χρησιμοποιήθηκαν είναι η μεταβολή στην ανεργία (λόγω του νόμου του Okun), η μεταβολή του μακροχρόνιου επιτοκίου, η μεταβολή στον πληθωρισμό και η μεταβολή στον δείκτη ανοίγματος της οικονομίας¹⁴.

¹³ Heteroskedasticity and Autocorrelation Corrected.

¹⁴ Οι περιγραφές όλων των μεταβλητών που χρησιμοποιήθηκαν στην εργασία, βρίσκονται στους πίνακες 9 και 10 του παραρτήματος.

Πίνακας 2: Αποτελέσματα παλινδρομήσεων με εξαρτημένη μεταβλητή την μεγέθυνση του πραγματικού ΑΕΠ.

Μεταβλητές	Συντελεστές (1)	Συντελεστές (2)	Συντελεστές (3)	Συντελεστές (4)	Συντελεστές (5)	Συντελεστές (6)	Συντελεστές (7)
Σταθερά	1.206025** (2.44)	.7920142* (1.81)	.8218271** (2.01)	.7502507* (1.88)	.6969009* (1.73)	1.981635*** (3.2)	1.668524*** (3.76)
realgdpr (-1)	.5398486*** (5.64)	.4841038*** (4.54)	.4764824*** (4.81)	.4853419*** (4.96)	.5169011*** (5.18)	-	-
dint	-.1532507 (-1.42)	-.1793788* (-1.68)	-.2047966* (-1.82)	-.1908647* (-1.8)	-.1551467 (-1.55)	-.0912341 (-0.63)	-.131954 (-0.83)
dun	-.7769829*** (-3.41)	-.8267741*** (-3.3)	-.7855469*** (-3.23)	-.7409608*** (-3.05)	-.8189724*** (-3.13)	-1.425134*** (-5.32)	-1.300436*** (-4.39)
dinf	-.4122604 (-2.26)	-.3819816** (-2.28)	-.3464893** (-2.23)	-.3451704** (-2.29)	-.3903403** (-2.18)	-.1979928 (-1.36)	-.1479927 (-1.1)
dopenc	.1143174 (1.48)	.1234965 (1.28)	.1156313 (1.29)	.0994051 (1.11)	.1217302 (1.37)	.0961832 (0.99)	.0726436 (0.71)
PBC	-1.84938* (-1.72)	-	-	-	-	-.9901041 (-0.79)	-
PTR	-	.1985414 (0.44)	-	-	-	-	-
RPTR	-	-	1.254847 (1.45)	-	-	-	-
RPTRC	-	-	-	1.533862* (1.78)	-	-	1.920697* (1.94)
RPTA	-	-	-	-	-.4377442 (-0.72)	-	-
Adj. R ²	.5989	.5700	.5937	.5876	.5732	.4136	.4357
R ²	.6536	.6287	.6491	.6438	.6314	.4803	.4998

Οι παρενθέσεις περιλαμβάνουν τα στατιστικά t, το *** υποδεικνύει ότι η μεταβλητή είναι στατιστικά σημαντική σε επίπεδο σημαντικότητας 1%, το ** σε επίπεδο σημαντικότητας 5% και το * σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Η μεταβλητή PBC που ελέγχει για ομορτονομιστικούς ΠΟΚ είναι στατιστικά σημαντική σε επίπεδο 10%, αλλά έχει συντελεστή με αρνητικό πρόσημο, κάτι που έρχεται σε κόντρα με την θεωρία. Δηλαδή, φαίνεται πως η πραγματική μεγέθυνση του ΑΕΠ μειώνεται, αντί να αυξάνεται, πριν τις εκλογές. Η παλινδρόμηση, όμως, μπορεί να περιέχει μεροληψία επειδή περιλαμβάνει μία χρονική υστέρηση της εξαρτημένης μεταβλητής και εκτιμήθηκε με την μέθοδο ελαχίστων τετραγώνων (OLS). Έτσι, στην στήλη 6 περιλαμβάνονται τα αποτελέσματα μιας παλινδρόμησης χωρίς την χρονική υστέρηση και φαίνεται πως η PBC παύει να είναι στατιστικά σημαντική. Επομένως, πολύ πιθανόν τα στατιστικά σημαντικά αποτελέσματα της στήλης 1 να προέκυψαν λόγω ύπαρξης μεροληψίας.

Ελέγχοντας για ιδεολογικούς ΠΟΚ, η PTR, που ελέγχει την θεωρία του Hibbs (1977), είναι στατιστικά ασήμαντη και με λάθος πρόσημο. Επομένως, δεν υπάρχουν ιδεολογικές επιδράσεις που να παραμένουν καθ' όλη την θητεία του κάθε κόμματος. Ελέγχοντας για την θεωρία του Alesina (1987, 1988), χρησιμοποιούνται τρεις διαφορετικές μεταβλητές. Αρχικά, η RPTR που ελέγχει «αυστηρά» το μοντέλο του, υποθέτει ότι δημιουργούνται

διακυμάνσεις μετά από όλες τις εκλογές εξαιτίας της εκλογικής αβεβαιότητας. Τα αποτελέσματα δείχνουν να μην ισχύει κάτι τέτοιο, καθώς η μεταβλητή είναι στατιστικά ασήμαντη και με λάθος πρόσημο. Ελέγχοντας πιο χαλαρά την θεωρία του Alesina, χρησιμοποιήθηκε η μεταβλητή RPTRC που ελέγχει μόνο για ιδεολογικές εναλλαγές κυβερνήσεων. Συγκεκριμένα, είναι στατιστικά σημαντική σε διάστημα 10%, αλλά το πρόσημό της είναι το αντίθετο από το αναμενόμενο. Κάτι τέτοιο σημαίνει ότι κάθε φορά που αλλάζει η κυβέρνηση από αριστερά (ή από συνασπισμό) σε δεξιά, η μεγέθυνση του πραγματικού ΑΕΠ είναι μεγαλύτερη, το οποίο έρχεται σε κόντρα με την θεωρία. Επίσης, λόγω των ορθολογικών προσδοκιών, ο Alesina υποστήριζε ότι στο δεύτερο μισό της θητείας κάθε κυβέρνησης δεν θα υπάρχει διαφορά στο ΑΕΠ, είτε η κυβέρνηση είναι δεξιά, είτε αριστερά. Έτσι, χρησιμοποιώντας την μεταβλητή RPTA, η οποία παίρνει την τιμή 1 για το δεύτερο μισό των δεξιών κυβερνήσεων, -1 για το δεύτερο μισό των αριστερών κυβερνήσεων και 0 για όλες τις υπόλοιπες περιπτώσεις, τα αποτελέσματα δείχνουν να συμβαδίζουν με την υπόθεση του Alesina, καθώς η μεταβλητή είναι στατιστικά ασήμαντη. Τέλος, τα αποτελέσματα αυτά δεν αλλάζουν όταν δεν περιλαμβάνεται η χρονική υστέρηση της μεγέθυνσης του ΑΕΠ.

4.3.2 Ανεργία

Τα αποτελέσματα των παλινδρομήσεων που εξετάζουν την ύπαρξη ΠΟΚ με βάση την ανεργία, βρίσκονται στον Πίνακα 3. Εκτός από τις χρονικές υστερήσεις της, χρησιμοποιήθηκε η μεταβολή στον πληθωρισμό και η μεταβολή στο επιτόκιο.

Πίνακας 3: Αποτελέσματα παλινδρομήσεων με εξαρτημένη μεταβλητή την μεταβολή στην ανεργία.

Μεταβλητές	Συντελεστές (1)	Συντελεστές (2)	Συντελεστές (3)	Συντελεστές (4)	Συντελεστές (5)
Σταθερά	.0456875 (0.27)	.1197723 (0.93)	.1193816 (0.99)	.1265005 (1.06)	.1271002 (1.02)
dun (-1)	1.102383*** (11.91)	1.088419*** (11.95)	1.087153*** (11.98)	1.07899*** (10.88)	1.089317*** (11.58)
dun (-2)	-.4429408*** (-3.71)	-.4330707*** (-3.69)	-.4363394*** (-3.76)	-.4261725*** (-3.45)	-.4320197*** (-3.46)
dinf	-.0983089** (-2.3)	-.1024416** (-2.04)	-.1019635** (-2.3)	-.100892** (-2.2)	-.1060318** (-2.27)
dint	.1883377*** (5.22)	.1939721*** (5.33)	.1951397*** (5.2)	.192719*** (5.09)	.192242*** (5.14)
PBC	.2683988 (0.84)	-	-	-	-
PTR	-	-.0403737 (-0.27)	-	-	-
RPTR	-	-	-.1832346 (-0.69)	-	-
RPTRC	-	-	-	-.1806273 (-0.4)	-
RPTA	-	-	-	-	.0187422 (0.09)
Adj. R ²	.7924	.7901	.7918	.7906	.7896
R ²	.8171	.8151	.8166	.8155	.8147

Οι παρενθέσεις περιλαμβάνουν τα στατιστικά t, το *** υποδεικνύει ότι η μεταβλητή είναι στατιστικά σημαντική σε επίπεδο σημαντικότητας 1%, το ** σε επίπεδο σημαντικότητας 5% και το * σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Εξετάζοντας την θεωρία του Nordhaus (1975), η PBC είναι στατιστικά ασήμαντη και έχει θετικό πρόσημο, ενώ κανονικά η ανεργία θα έπρεπε να μειώνεται πριν τις εκλογές. Επομένως δεν υπάρχει ομορτουμιστικός ΠΟΚ με βάση την ανεργία.

Η μεταβλητή PTR, που επίσης έχει λάθος πρόσημο υποδεικνύοντας ότι η ανεργία πέφτει κατά την διάρκεια της θητείας δεξιών κυβερνήσεων και αυξάνεται κατά την διάρκεια αριστερών, είναι και αυτή στατιστικά ασήμαντη. Τα ίδια ακριβώς αποτελέσματα προκύπτουν και για τις RPTR και RPTRC, άρα δεν υπάρχουν ούτε ορθολογικοί ιδεολογικοί ΠΟΚ (αυστηρώς ελεγχόμενοι και μη). Τέλος, εξετάζοντας εάν στο δεύτερο μισό της θητείας των κομμάτων υπάρχουν ιδεολογικές διαφορές, προκύπτει ότι η RPTA είναι στατιστικά ασήμαντη, αποτέλεσμα που θα επιβεβαίωνε την υπόθεση των ορθολογικών προσδοκιών του μοντέλου του Alesina.

4.3.3 Πληθωρισμός

Οι συντελεστές με τα αποτελέσματα των παλινδρομήσεων με εξαρτημένη μεταβλητή την μεταβολή στην μεγέθυνση του πληθωρισμού, συγκεντρώνονται στον Πίνακα 4. Στις παλινδρομήσεις χρησιμοποιήθηκαν και η μεταβολή του επιτοκίου, η μεταβολή του δείκτη ανοίγματος της οικονομίας και μια ψευδομεταβλητή που περιγράφει ένα “break” που υπάρχει στην χρονοσειρά λόγω της απότομης μεταβολής του πληθωρισμού από το 1974 στο 1975.

Πίνακας 4: Αποτελέσματα παλινδρομήσεων με εξαρτημένη μεταβλητή την μεταβολή της μεγέθυνσης του πληθωρισμού.

Μεταβλητές	Συντελεστές (1)	Συντελεστές (2)	Συντελεστές (3)	Συντελεστές (4)	Συντελεστές (5)	Συντελεστές (6)
Σταθερά	-.6508292 (-1.38)	-.2997315 (-0.77)	-.3553087 (-0.92)	-.3695512 (-0.99)	-.3839816 (-0.99)	-.0265364 (-0.04)
dint	.179767 (1.44)	.1289745 (1.16)	.1456433 (1.25)	.1571758 (1.33)	.1512403 (1.29)	.1752636 (1.43)
infbreak	-13.01161*** (-11.7)	-13.0841*** (-21.55)	-13.23648*** (-12.82)	-14.27137*** (-8.17)	-12.33887*** (-38.27)	-12.66973*** (-22.13)
dopenc	.1940736** (2.47)	.1997654** (2.28)	.1983585*** (2.85)	.180879** (2.32)	.1998944*** (2.85)	.1884627** (2.68)
PBCinf	.972357 (0.7)	-	-	-	-	-
PTR	-	.6346854 (1.48)	-	-	-	-
RPTR	-	-	.8620995 (-0.96)	-	-	-
RPTRC	-	-	-	1.922147 (1.19)	-	-
RPTA	-	-	-	-	.3632805 (0.77)	-
PBC	-	-	-	-	-	-1.241168 (-1.19)
Adj. R ²	.4191	.4443	.4231	.4424	.4147	.4267
R ²	.4596	.4831	.4634	.4813	.4555	.4667

Οι παρενθέσεις περιλαμβάνουν τα στατιστικά t, το *** υποδεικνύει ότι η μεταβλητή είναι στατιστικά σημαντική σε επίπεδο σημαντικότητας 1%, το ** σε επίπεδο σημαντικότητας 5% και το * σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Προκειμένου να εξεταστεί η θεωρία των ομορτουιστικών ΠΟΚ, η μεταβλητή PBC δεν είναι κατάλληλη, καθώς σύμφωνα με τον Nordhaus (1975), ο πληθωρισμός θα αυξηθεί με καθυστέρηση. Επομένως, δημιουργήθηκε η μεταβλητή PBCinf, η οποία παίρνει την τιμή 1 (με τον ίδιο τρόπο προσαρμογής της PBC) για την περίοδο ενός χρόνου από τις εκλογές και μετά, και 0 για όλες τις υπόλοιπες περιόδους. Αν και έχει το σωστό πρόσημο (θετικό), είναι στατιστικά ασήμαντη, απορρίπτοντας την υπόθεση του Nordhaus για τον πληθωρισμό. Στατιστικά ασήμαντα αποτελέσματα προέκυψαν όταν ελέγχτηκε και η PBC (στήλη 6).

Οι ενδείξεις για το εάν οι αριστερές (δεξιές) κυβερνήσεις έχουν υψηλότερο (χαμηλότερο) πληθωρισμό κατά την διάρκεια της θητείας τους, επίσης δεν είναι ιδιαίτερα υποστηρικτικές. Η PTR έχει θετικό πρόσημο το οποίο έρχεται σε κόντρα με την θεωρία του Hibbs (1977), αλλά είναι στατιστικά ασήμαντη. Τα ίδια ακριβώς ασήμαντα, και κόντρα στην θεωρία των ορθολογικών ιδεολογικών ΠΟΚ, αποτελέσματα προέκυψαν και για τις RPTR και RPTRC. Τέλος, λόγω των ορθολογικών προσδοκιών αλλά και των διαφορετικών ιδεολογικών στόχων των κυβερνήσεων, ο Alesina (1987, 1988) απέδειξε ότι και στο δεύτερο μισό της θητείας των κυβερνήσεων, η αριστερά (δεξιά) θα έχει υψηλότερο (χαμηλότερο) πληθωρισμό. Ούτε αυτό, όμως, ισχύει στην Ελλάδα, καθώς η RPTA έχει λάθος πρόσημο και είναι στατιστικά ασήμαντη.

4.3.4 Έλλειμμα της κυβέρνησης

Ενδείξεις για την ύπαρξη ΠΟΚ ξεκινούν να εμφανίζονται όταν ελέγχεται η δημοσιονομική πλευρά της θεωρίας. Ο έλεγχος για το συνολικό έλλειμμα της κυβέρνησης έγινε με μια παρόμοια εξίσωση με αυτή των Alesina, Cohen και Roubini (1992). Συγκεκριμένα, πέρα από την χρονική υστέρηση του ελλείμματος (εκφρασμένο σε πρώτες διαφορές λόγω μη-στασιμότητας), εμπεριέχεται η μεταβολή του δείκτη ανοίγματος της οικονομίας, η μεταβολή στην ανεργία, η μεγέθυνση του πραγματικού ΑΕΠ και ένας όρος αλληλεπίδρασης της μεταβολής του επιτοκίου με την μεταβολή του δημοσίου χρέους.

Πίνακας 5: Αποτελέσματα παλινδρομήσεων με εξαρτημένη μεταβλητή την μεταβολή του ελλείμματος που είναι εκφρασμένο ως ποσοστό του ΑΕΠ

Μεταβλητές	Συντελεστές (1)	Συντελεστές (2)	Συντελεστές (3)	Συντελεστές (4)	Συντελεστές (5)	Συντελεστές (6)	Συντελεστές (7)
Σταθερά	1.185213* (1.81)	.130139 (0.23)	.1068205 (0.19)	.2423177 (0.41)	.2828138 (0.48)	1.197252 (1.59)	.0595725 (0.1)
ddef (-1)	-.352356** (-2.1)	-.4289699*** (-2.75)	-.3619284** (-2.28)	-.3616079** (-2.24)	-.3964885** (-2.47)	-	-
dopenc	.2256076** (2.36)	.2560746** (2.65)	.2469833** (2.19)	.2631868** (2.45)	.2482937** (2.44)	.1774208** (2.03)	.1956764** (2.11)
realgdpgr	-.1679672 (-1.13)	-.1139648 (-0.75)	-.0825095 (-0.54)	-.110707 (-0.7)	-.1416397 (-0.9)	-.1533589 (-1.04)	-.0709711 (-0.47)
debint	.008659* (1.71)	.0073778** (2.07)	.0078935* (1.94)	.0080547* (1.94)	.0072017* (1.87)	.0084312* (1.68)	.0067856* (1.78)
dun	-.5471594 (-1.43)	-.5230633 (-1.48)	-.4842063 (-1.37)	-.5610054 (-1.48)	-.5324468 (-1.43)	-.4519358 (-1.2)	-.3663177 (-0.99)
PBC	-2.810442*** (-2.71)	-	-	-	-	-3.092915*** (-2.9)	-
PTR	-	-.7751947* (-1.91)	-	-	-	-	-.621131 (-1.56)
RPTR	-	-	-1.811186** (-2.01)	-	-	-	-
RPTRC	-	-	-	-1.732266* (-1.73)	-	-	-
RPTA	-	-	-	-	-.3903725 (-0.73)	-	-
Adj. R ²	.2576	.2089	.2168	.1667	.1412	.1457	.0450
R ²	.3612	.3193	.3261	.2829	.2610	.2428	.1535

Οι παρενθέσεις περιλαμβάνουν τα στατιστικά t, το *** υποδεικνύει ότι η μεταβλητή είναι στατιστικά σημαντική σε επίπεδο σημαντικότητας 1%, το ** σε επίπεδο σημαντικότητας 5% και το * σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Οι Shi και Sveinsson (2002a) υποστηρίζουν ότι τα ελλείμματα αυξάνονται πριν τις εκλογές, προκειμένου τα κόμματα που βρίσκονται στην εξουσία να φανούν πιο «ικανά». Στην πρώτη στήλη του πίνακα 5, η ψευδομεταβλητή PBC έχει αρνητικό πρόσημο και είναι στατιστικά σημαντική σε επίπεδο 1%. Κάτι τέτοιο υποδεικνύει ότι το δημοσιονομικό ισοζύγιο χειροτερεύει πριν τις εκλογές, επιβεβαιώνοντας με αυτόν τον τρόπο την υπόθεση των Shi και Sveinsson. Τα αποτελέσματα δεν αλλάζουν όταν αποκλείεται από την παλινδρόμηση η χρονική υστέρηση της μεταβολής του ελλείμματος (στήλη 6).

Ελέγχοντας την ύπαρξη ιδεολογικών διαφορών, θα περίμενε κανείς ότι οι αριστερές κυβερνήσεις προβαίνουν σε πιο επεκτατικές δημοσιονομικές πολιτικές. Τα αποτελέσματα, όμως, επισημαίνουν το ανάποδο. Η PTR έχει αρνητικό πρόσημο και είναι στατιστικά σημαντική σε επίπεδο 10%, υποδεικνύοντας ότι οι δεξιές κυβερνήσεις έχουν υψηλότερα ελλείμματα καθ' όλη την διάρκεια της θητείας τους. Οι ενδείξεις γίνονται εντονότερες όταν εξετάζεται η ψευδομεταβλητή RPTR. Συγκεκριμένα, ο συντελεστής της είναι δύο φορές μεγαλύτερος από τον συντελεστή της PTR και η ψευδομεταβλητή είναι στατιστικά σημαντική σε επίπεδο 5%. Επομένως, στις πρώτες περιόδους των δεξιών κυβερνήσεων, το δημοσιονομικό ισοζύγιο χειροτερεύει περισσότερο.

Όταν, όμως, εξετάζεται το δεύτερο μισό της θητείας των κομμάτων με την RPTA, τα αποτελέσματα δεν είναι στατιστικά σημαντικά. Συνεπώς, η στατιστική σημαντικότητα της PTR, πολύ πιθανόν να οφείλεται στις πρώτες περιόδους κυβέρνησης. Η υπόθεση αυτή επιβεβαιώνεται όταν αποκλείεται από την παλινδρόμηση η χρονική υστέρηση της μεταβολής του ελλείμματος. Η PTR παύει να είναι στατιστικά σημαντική, ενώ για τις υπόλοιπες ψευδομεταβλητές τα αποτελέσματα δεν αλλάζουν.

4.3.5 Μεταβιβάσεις

Τα αποτελέσματα των μεταβιβάσεων εκφρασμένων ως ποσοστό του ΑΕΠ και σε πρώτες διαφορές περιλαμβάνονται στον πίνακα 6. Οι παλινδρομήσεις περιλαμβάνουν την μεταβολή στην ανεργία, καθώς η αύξηση των ανέργων οδηγεί σε αύξηση των μεταβιβάσεων, και μια ψευδομεταβλητή που εκφράζει ένα “break” στην χρονοσειρά λόγω μιας απότομης μείωσης τους το 1995.

Πίνακας 6: Αποτελέσματα παλινδρομήσεων με εξαρτημένη μεταβλητή την μεταβολή στις μεταβιβάσεις που είναι εκφρασμένες ως ποσοστό του ΑΕΠ

Μεταβλητές	Συντελεστές (1)	Συντελεστές (2)	Συντελεστές (3)	Συντελεστές (4)
Σταθερά	.1112623 (0.88)	.3100963*** (3.41)	.2982948*** (3.31)	.3145282*** (3.51)
tranbreak	-4.100771*** (-43.44)	-4.059074*** (-35.36)	-4.123029*** (-42.51)	-4.133589*** (-43.59)
dun	.1177966* (1.77)	.1237957* (1.75)	.1178847* (1.7)	.0989761 (1.38)
PBC	.6592036** (2.51)	-	-	-
PTR	-	.0775291 (0.8)	-	-
RPTR	-	-	-.1196656 (-0.51)	-
RPTRC	-	-	-	-.5036703 (-1.58)
Adj. R ²	.5574	.5041	.5012	.5310
R ²	.5780	.5272	.5244	.5528

Οι παρενθέσεις περιλαμβάνουν τα στατιστικά t, το *** υποδεικνύει ότι η μεταβλητή είναι στατιστικά σημαντική σε επίπεδο σημαντικότητας 1%, το ** σε επίπεδο σημαντικότητας 5% και το * σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Όπως φαίνεται στην πρώτη στήλη του πίνακα, η ψευδομεταβλητή PBC έχει θετικό πρόσημο και είναι στατιστικά σημαντική σε επίπεδο 5%. Επομένως, και εδώ υπάρχει ΠΟΚ, με τις μεταβιβάσεις να αυξάνονται πριν τις εκλογές, υποστηρίζοντας την ομορτοπιστική συμπεριφορά των κομμάτων που βρίσκονται στην εξουσία.

Εξετάζοντας την ύπαρξη ιδεολογικών διαφορών στις μεταβιβάσεις, αν και όλοι οι συντελεστές των ψευδομεταβλητών (εκτός της PTR) είναι θετικοί υποδεικνύοντας ότι είναι περισσότερες όταν βρίσκονται στην εξουσία δεξιές κυβερνήσεις, καμία από αυτές δεν είναι στατιστικά σημαντική. Άρα δεν υπάρχουν ιδεολογικές επιδράσεις.

4.3.6 Συνολικά έξοδα της κυβέρνησης

Λαμβάνοντας υπόψιν τα στατιστικά σημαντικά αποτελέσματα των μεταβιβάσεων και του ελλείματος της κυβέρνησης, είναι λογικό να περιμένει κανείς ότι τα έξοδα θα είναι αυξημένα πριν τις εκλογές. Οι παλινδρομήσεις, εκτός από μία χρονική υστέρηση της μεταβολής των εξόδων¹⁵ (ως ποσοστό του ΑΕΠ) και τις πολιτικές ψευδομεταβλητές, περιλαμβάνουν την μεταβολή στην ανεργία, την μεταβολή στο επιτόκιο, την μεγέθυνση του πραγματικού ΑΕΠ και μία ψευδομεταβλητή που σκιαγραφεί ένα “break” στην χρονοσειρά λόγω μιας απότομης μείωσης των εξόδων το 2014.

Πίνακας 7: Αποτελέσματα παλινδρομήσεων με εξαρτημένη μεταβλητή την μεταβολή στις δαπάνες τις κυβέρνησης, που είναι εκφρασμένες ως ποσοστό του ΑΕΠ

Μεταβλητές	Συντελεστές (1)	Συντελεστές (2)	Συντελεστές (3)	Συντελεστές (4)
Σταθερά	.1781396 (0.28)	1.086799** (2.38)	1.123615** (2.38)	.9087088 (1.51)
doutlays(-1)	-.1906286 (-1.6)	-.3060581** (-2.63)	-.2143598* (-1.7)	-.2143155 (-1.57)
realgdpgr	-.1142985 (-0.9)	-.1848211 (-1.64)	-.2257935* (-1.84)	-.1738277 (-1.1)
dint	-.1769571 (-1.19)	-.2626319*** (-3.55)	-.2405776*** (-3.07)	-.1966227 (-1.59)
dun	.3826842 (1.1)	.424593 (1.52)	.3092592 (1.08)	.3958153 (0.93)
outbreak	-11.5955*** (-9.27)	-11.38595*** (-9.64)	-12.04703*** (-10.11)	-11.64863*** (-7.04)
PBC	2.089451** (2.54)	-	-	-
PTR	-	1.00352*** (2.93)	-	-
RPTR	-	-	2.167566*** (2.73)	-
RPTRC	-	-	-	1.784153* (1.86)
adj. R ²	.5808	.6248	.6171	.5507
R ²	.6319	.6706	.6638	.6055

Οι παρενθέσεις περιλαμβάνουν τα στατιστικά t, το *** υποδεικνύει ότι η μεταβλητή είναι στατιστικά σημαντική σε επίπεδο σημαντικότητας 1%, το ** σε επίπεδο σημαντικότητας 5% και το * σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

¹⁵ Τα έξοδα της κυβέρνησης ήταν η μόνη μεταβλητή, για την οποία δεν υπήρχε διαθέσιμη παρατήρηση για την χρονιά 2019.

Στην πρώτη στήλη του πίνακα 7, η PBC έχει θετικό συντελεστή και είναι στατιστικά σημαντική σε διάστημα 5%, επιβεβαιώνοντας τα αναμενόμενα αποτελέσματα, με τα έξοδα της κυβέρνησης να αυξάνονται πριν τις εκλογές.

Επιπροσθέτως, τα αποτελέσματα δείχνουν ότι οι δεξιές κυβερνήσεις έχουν παραπάνω έξοδα από ότι οι αριστερές. Η ψευδομεταβλητή PTR έχει θετικό συντελεστή και είναι στατιστικά σημαντική σε επίπεδο 1%, υποστηρίζοντας ότι η ιδεολογική διαφορά στα συνολικά έξοδα της κυβέρνησης ισχύει για ολόκληρη την περίοδο της θητείας των κομμάτων. Το αποτέλεσμα αυτό είναι εντονότερο τον πρώτο χρόνο της θητείας των κυβερνήσεων, καθώς η RPTR έχει τον διπλάσιο σε μέγεθος, θετικό συντελεστή και είναι και αυτή στατιστικά σημαντική σε επίπεδο 1%. Παρόμοια είναι και τα αποτελέσματα για την RPTRC, όμως με διαφορετικό επίπεδο σημαντικότητας (10%).

Τέλος, τα στατιστικά σημαντικά αποτελέσματα παραμένουν για όλες τις μεταβλητές, όταν εξετάζεται η ύπαρξη μεροληψίας λόγω συμπερίληψης της χρονικής υστέρησης της εξαρτημένης μεταβλητής και για αυτό τον λόγο δεν περιλαμβάνονται στον πίνακα οι ανάλογες παλινδρομήσεις.

4.3.7 Συνολικά έσοδα της κυβέρνησης

Όσον αφορά τα συνολικά έσοδα της κυβέρνησης, τα αποτελέσματα των παλινδρομήσεων συγκεντρώνονται στον πίνακα 8. Οι εξαρτημένες μεταβλητές που χρησιμοποιήθηκαν (εκτός από τις πολιτικές ψευδομεταβλητές) είναι η μεταβολή στην ανεργία, η μεταβολή στα έξοδα, η μεγέθυνση του πραγματικού ΑΕΠ και η μεταβολή στην μεγέθυνση του πληθωρισμού.

Πίνακας 8: Αποτελέσματα παλινδρομήσεων με εξαρτημένη μεταβλητή την μεταβολή των συνολικών εσόδων της κυβέρνησης που είναι εκφρασμένα ως ποσοστό του ΑΕΠ

Μεταβλητές	Συντελεστές (1)	Συντελεστές (2)	Συντελεστές (3)	Συντελεστές (4)
Σταθερά	.7456336*** (2.96)	.4366548* (1.67)	.3731877 (1.6)	.4447505* (1.77)
dun	.2667952** (2.2)	.3032385** (2.69)	.3199034*** (3.04)	.2982718** (2.62)
doutlays	.1246218* (1.94)	.0998636 (1.33)	.1164017 (1.61)	.0994518 (1.26)
realgdpgr	-.0717367 (-1.06)	-.0499767 (-0.63)	-.0265219 (-0.37)	-.0450024 (-0.59)
dinf	.06167 (1.49)	.0726548 (1.58)	.0657209 (1.31)	.066191 (1.34)
PBC	-.9338414* (-1.79)	-	-	-
PTR	-	-.1048276 (-0.48)	-	-
RPTR	-	-	-.6411214 (-1.58)	-
RPTRC	-	-	-	-.3739983 (-0.63)
Adj. R ²	.2725	.2281	.2633	.2303
R ²	.3571	.3179	.3490	.3198

Οι παρενθέσεις περιλαμβάνουν τα στατιστικά t, το *** υποδεικνύει ότι η μεταβλητή είναι στατιστικά σημαντική σε επίπεδο σημαντικότητας 1%, το ** σε επίπεδο σημαντικότητας 5% και το * σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

Ξεκινώντας με τον έλεγχο για ομορτοπιστικούς ΠΟΚ, η PBC έχει αρνητικό πρόσημο και είναι στατιστικά σημαντική σε επίπεδο 10%. Αυτό σημαίνει ότι τα έσοδα της κυβέρνησης μειώνονται πριν τις εκλογές, λόγω, για παράδειγμα, μειώσεων στους φορολογικούς συντελεστές. Κάτι τέτοιο υποστηρίζει την θεωρία των Rogoff και Sibert (1988), Rogoff (1990) και Shi και Svensson (2002a), όπου οι κυβερνήσεις ασκούν τέτοιες ενέργειες προκειμένου να φανούν πιο ικανές.

Τέλος, δεν υπάρχουν διαφορές στα έσοδα ανάμεσα σε δεξιές και αριστερές κυβερνήσεις. Αν και οι συντελεστές είναι αρνητικοί, υποδεικνύοντας ότι οι δεξιές κυβερνήσεις συλλέγουν λιγότερα έσοδα, καμία από τις ψευδομεταβλητές δεν είναι στατιστικά σημαντική.

5 Συμπεράσματα

Όπως και στην εμπειρική βιβλιογραφία που έχει αναπτυχθεί ως τώρα, έτσι και σε αυτή την εργασία, τα αποτελέσματα δείχνουν να υποστηρίζουν κυρίως την θεωρία των δημοσιονομικών ομορτοουνιστικών κύκλων. Συγκεκριμένα, φαίνεται να υπάρχουν αρκετές ενδείξεις που υποδεικνύουν ότι τα κόμματα που βρίσκονται στην εξουσία, με σκοπό να εξασφαλίσουν την επανεκλογή τους, πριν τις εκλογές κάνουν μεγαλύτερα ελλείμματα, αυξάνουν τις μεταβιβάσεις, μειώνουν τα έσοδά τους (για παράδειγμα μέσω μείωσης ορισμένων φορολογικών συντελεστών) και αυξάνουν τις δαπάνες τους. Τα αποτελέσματα αυτά φαίνεται να επιβεβαιώνουν τις θεωρίες που ανέπτυξαν οι Rogoff και Sibert (1988), Rogoff (1990) και Shi και Svensson (2002a). Αντίθετα, όταν εξετάζεται η θεωρία του Nordhaus (1975), δηλαδή όταν εξετάζονται η ανεργία, η μεγέθυνση του πραγματικού ΑΕΠ και ο πληθωρισμός, τα αποτελέσματα δεν είναι υποστηρικτικά.

Η εμπειρική αξιολόγηση των ιδεολογικών ΠΟΚ στην Ελλάδα είναι πολυπλοκότερη, λόγω των πολιτικοοικονομικών συνθηκών της χώρας. Η κρίση του 2009, η οποία διήρκησε μέχρι την λήξη του τρίτου μνημονίου το 2018¹⁶, υποχρέωσε τις κυβερνήσεις να εφαρμόσουν ένα πλήθος μέτρων και να πετύχουν συγκεκριμένους στόχους που είχαν επιβάλει οι δανειστές (όπως για παράδειγμα τον στόχο του πρωτογενούς πλεονάσματος ίσο με 3,5%), προκειμένου να αντιμετωπίσουν το τεράστιο και συνεχώς αυξανόμενο δημόσιο χρέος. Επομένως, λόγω και των προγραμμάτων σύγκλισης στα αρχικά χρόνια της ανάλυσης, είτε η κυβέρνηση ήταν δεξιά, είτε αριστερά, η ευελιξία άσκησης των επιθυμητών της πολιτικών ήταν πολύ περιορισμένη. Αυτό φαίνεται και από τα αποτελέσματα των παλινδρομήσεων. Εξετάζοντας την θεωρία των Hibbs (1977) και Alesina (1987, 1988), τα μόνα στατιστικά σημαντικά αποτελέσματα που βρέθηκαν, ήταν όταν εξετάστηκε το μοντέλο του Alesina πιο «χαλαρά» στην μεταβολή του πραγματικού ΑΕΠ για το πρώτο μέρος της θητείας των κυβερνήσεων. Όμως, αν και τα αποτελέσματα είναι στατιστικά σημαντικά, είναι αντίθετα από αυτά που προβλέπει η θεωρία. Ειδικότερα, φαίνεται πως όταν τα εκλογικά αποτελέσματα αλλάζουν την ιδεολογική κατεύθυνση των κυβερνήσεων προς τα δεξιά, το πραγματικό ΑΕΠ αυξάνεται, ενώ σύμφωνα με την θεωρία θα έπρεπε να μειώνεται λόγω της προσπάθειας μείωσης του πληθωρισμού μέσω περιοριστικών πολιτικών. Τέλος, προκειμένου να σκιαγραφηθεί η Ελληνική κρίση, δημιουργήθηκε μια ψευδομεταβλητή που παίρνει την τιμή 1 για τις χρονιές 2009 – 2018 και 0 για τις υπόλοιπες. Όμως, σε καμία παλινδρόμηση δεν ήταν στατιστικά σημαντική και δεν άλλαξε τα αποτελέσματα, επομένως δεν συμπεριλήφθηκε.

Σε αυτή την εργασία, η εμπειρική εξέταση των ιδεολογικών επιδράσεων επεκτάθηκε και στη δημοσιονομική πλευρά της οικονομίας. Συγκεκριμένα, στατιστικά σημαντικά αποτελέσματα βρέθηκαν για το έλλειμμα και τα έξοδα της κυβέρνησης. Φαίνεται πως οι δεξιές κυβερνήσεις στην Ελλάδα κάνουν μεγαλύτερα ελλείμματα στις αρχές και οι συνολικές τους δαπάνες είναι περισσότερες καθ' όλη την διάρκεια της θητείας τους. Τα αποτελέσματα αυτά επίσης είναι αντίθετα από τα αναμενόμενα, καθώς θα περίμενε κανείς πως οι αριστερές κυβερνήσεις θα εφαρμόζαν πιο επεκτατικές δημοσιονομικές πολιτικές από ότι οι δεξιές.

---

¹⁶ Με πολλές από τις επιπτώσεις της να παραμένουν και μετά το 2018.

Μελλοντική έρευνα σχετικά με τους ΠΟΚ στην Ελλάδα, θα μπορούσε να εξετάσει την ύπαρξη ΠΟΚ χρησιμοποιώντας τριμηνιαία δεδομένα. Με αυτόν τον τρόπο θα μπορούσε να βρεθεί πιο αναλυτικά το πότε ξεκινάει ένας ΠΟΚ και το πόσο διαρκεί. Επίσης τα αποτελέσματα θα είναι πιο ακριβή καθώς θα υπάρχει μεγαλύτερος αριθμός παρατηρήσεων.

Εν τέλει, η θεωρία των ΠΟΚ είναι ιδιαίτερα σημαντική, καθώς κάνει σαφές το πως η πολιτική ασκεί επιρροή στον τρόπο με τον οποίο διαμορφώνεται η οικονομία. Ένα εκλογικό σώμα που έχει στην επίγνωση του το ότι τα κόμματα μπορεί να συμπεριφερθούν ομορτωτιστικά πριν τις εκλογές¹⁷, θα είναι ικανό να κάνει πιο ορθολογικές επιλογές, συμβάλλοντας στην διατήρηση της οικονομικής σταθερότητας, αυξάνοντας παράλληλα και την μακροχρόνια ευημερία του.

Βιβλιογραφία

Alesina, A. (1987). Macroeconomic policy in a two-party system as a repeated game. *The Quarterly journal of economics*, 102(3), 651-678.

Alesina, A. (1988). Macroeconomics and politics. *NBER macroeconomics annual*, 3, 13-52.

Alesina, A., Cohen, G. D., & Roubini, N. (1992). Macroeconomic policy and elections in OECD democracies. *Economics & Politics*, 4(1), 1-30.

Alesina, A., Cohen, G. D., & Roubini, N. (1993). Electoral business cycle in industrial democracies. *European journal of political economy*, 9(1), 1-23.

Alesina, A., & Roubini, N. (1992). Political cycles in OECD economies. *The Review of Economic Studies*, 59(4), 663-688.

Alesina, A., & Sachs, J. (1986). Political parties and the business cycle in the United States, 1948-1984 (No. w1940). *National Bureau of Economic Research*.

Alogoskoufis, G. (2013). Macroeconomics and Politics in the Accumulation of Greece's Debt: An econometric investigation, 1975-2009 (No. 68). *Hellenic Observatory, LSE*.

Alogoskoufis, G. (2019). Greece and the euro: a Mundellian tragedy. *London School of Economics and Political Science, LSE Library*.

Alt, J. E. (1985). Political parties, world demand, and unemployment: domestic and international sources of economic activity. *American Political Science Review*, 79(4), 1016-1040.

Alt, J. E., & Lassen, D. D. (2006a). Fiscal transparency, political parties, and debt in OECD countries. *European Economic Review*, 50(6), 1403-1439.

Alt, J. E., & Lassen, D. D. (2006b). Transparency, political polarization, and political budget cycles in OECD countries. *American Journal of Political Science*, 50(3), 530-550.

---

¹⁷ Ακόμα και τα «ιδεολογικά» κόμματα έχουν το κίνητρο, εάν υπάρχει η δυνατότητα, να συμπεριφερθούν ομορτωτιστικά προκειμένου να επανεκλεγούν για να εφαρμόσουν τις επιθυμητές τους πολιτικές (Nordhaus 1989).

- Armingeon, K., Virginia W., Fiona W., Christian I., Laura K., David W., & Sarah E. (2019). Comparative Political Data Set 1960-2017. *Bern: Institute of Political Science, University of Berne.*
- Brender, A., & Drazen, A. (2005). Political budget cycles in new versus established democracies. *Journal of monetary Economics*, 52(7), 1271-1295.
- Carlsen, F., & Pedersen, E. F. (1999). Rational partisan theory: evidence for seven OECD economies. *Economics & Politics*, 11(1), 13-32.
- Chowdhury, A. R. (1993). Political surfing over economic waves: parliamentary election timing in India. *American Journal of Political Science*, 1100-1118.
- De Haan, J., & Mink, M. (2005). Has the stability and growth pact impeded political budget cycles in the European Union?. (No. 1532). *CESifo Group Munich.*
- Downs, A. (1957). An economic theory of political action in a democracy. *Journal of political economy*, 65(2), 135-150.
- Drazen, A. (2000). The political business cycle after 25 years. *NBER macroeconomics annual*, 15, 75-117.
- Dubois, E. (2016). Political business cycles 40 years after Nordhaus. *Public Choice*, 166(1-2), 235-259.
- Fair, R. C. (1978). The effect of economic events on votes for president. *The review of economics and statistics*, 159-173.
- Faust, J., & Irons, J. S. (1999). Money, politics and the post-war business cycle. *Journal of Monetary Economics*, 43(1), 61-89.
- Golden, D. G., & Poterba, J. M. (1980). The price of popularity: The political business cycle reexamined. *American Journal of Political Science*, 696-714.
- Hibbs Jr, D. A. (1977). Political parties and macroeconomic policy. *The American political science review*, 1467-1487.
- Ito, T. (1990). The timing of elections and political business cycles in Japan. *Journal of Asian Economics*, 1(1), 135-156.
- Klomp, J., & De Haan, J. (2011). Do political budget cycles really exist?. *Applied Economics*, 45(3), 329-341.
- McCallum, B. T. (1978). The political business cycle: An empirical test. *Southern economic journal*, 504-515.
- Nordhaus, W. D. (1975). The political business cycle. *The review of economic studies*, 42(2), 169-190.
- Nordhaus, W. D., Alesina, A., & Schultze, C. L. (1989). Alternative approaches to the political business cycle. *Brookings papers on economic activity*, 1989(2), 1-68.
- Rogoff, K. (1990). Equilibrium Political Budget Cycles. *The American Economic Review*, 21-36.
- Rogoff, K., & Sibert, A. (1988). Elections and macroeconomic policy cycles. *The review of economic studies*, 55(1), 1-16.
- Shi, M., & Svensson, J. (2002a). Conditional Political Budget Cycles (No. 3352). *CEPR Discussion Papers.*
- Shi, M., & Svensson, J. (2002b). Political budget cycles in developed and developing countries. *Institute for International Economic Studies, Stockholm University*, 18.

- Shi, M., & Svensson, J. (2003). Political budget cycles: a review of recent developments. *Nordic Journal of Political Economy*, 29(1), 67-76.
- Shi, M., & Svensson, J. (2006). Political budget cycles: Do they differ across countries and why?. *Journal of public economics*, 90(8-9), 1367-1389.
- Stability and Growth Pact. (2020). Retrieved 19 August 2020, from https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-and-fiscal-policy-coordination/eu-economic-governance-monitoring-prevention-correction/stability-and-growth-pact_en
- Tufte, E. R. (1978). Political control of the economy. *Princeton University Press*.

Παράρτημα

Πίνακας 9: Περιγραφή των μεταβλητών που χρησιμοποιήθηκαν

Μεταβλητές	Περιγραφή
realgdpgr	Μεγέθυνση του πραγματικού ΑΕΠ, ως ποσοστιαία μεταβολή από την προηγούμενη χρονιά
unemp	Ρυθμός ανεργίας
dun	Πρώτες διαφορές της μεταβλητής unemp
inflation	Μεγέθυνση του Δείκτη Τιμών Κατανάλωσης, ως ποσοστιαία μεταβολή από την προηγούμενη χρονιά
dinf	Πρώτες διαφορές της μεταβλητής inflation
interest	Μακροπρόθεσμο επιτόκιο των κυβερνητικών ομολόγων
dint	Πρώτες διαφορές της μεταβλητής interest
debt	Ακαθάριστο δημόσιο χρέος, ως ποσοστό του ΑΕΠ, κατά το πρότυπο ESA95
ddebt	Πρώτες διαφορές της μεταβλητής debt
openc	Το άνοιγμα της οικονομίας, υπολογισμένο ως το άθροισμα εισαγωγών και εξαγωγών, ως ποσοστό του ΑΕΠ
dopenc	Πρώτες διαφορές της μεταβλητής openc
deficit	Ετήσιο έλλειμμα (συνολικό ισοζύγιο), ως ποσοστό του ΑΕΠ
ddef	Πρώτες διαφορές της μεταβλητής deficit

outlays	Συνολικές δαπάνες της κυβέρνησης, ως ποσοστό του ΑΕΠ
doutlays	Πρώτες διαφορές της μεταβλητής outlays
receipts	Συνολικά έσοδα της κυβέρνησης, ως ποσοστό του ΑΕΠ
dreceipts	Πρώτες διαφορές της μεταβλητής receipts
sstran	Μεταβιβάσεις, ως ποσοστό του ΑΕΠ
dtran	Πρώτες διαφορές της μεταβλητήςsstran
debint	Όρος αλληλεπίδρασης της μεταβολής του επιτοκίου με την μεταβολή του δημοσίου χρέους
tranbreak	Ψευδομεταβλητή που εκφράζει την απότομη μεταβολή των μεταβιβάσεων το 1995
infbreak	Ψευδομεταβλητή που εκφράζει την απότομη μεταβολή του πληθωρισμού το 1975
outlbreak	Ψευδομεταβλητή που εκφράζει την απότομη μεταβολή των εξόδων το 2014

Πίνακας 10: Περιγραφή των πολιτικών ψευδομεταβλητών

Μεταβλητές	Περιγραφή
PBC	Ψευδομεταβλητή που παίρνει την τιμή 1 για την περίοδο ενός έτους πριν τις εκλογές (προσαρμοσμένη με τον τρόπο που περιγράφεται στην τρίτη παράγραφο της ενότητας "Δεδομένα") και 0 για τις υπολοίπες χρονιές
PBCinf	Ψευδομεταβλητή που παίρνει την τιμή 1 για την περίοδο ενός έτους μετά τις εκλογές (προσαρμοσμένη με τον τρόπο που περιγράφεται στην τρίτη παράγραφο της ενότητας "Δεδομένα") και 0 για τις υπολοίπες χρονιές
PTR	Ψευδομεταβλητή που παίρνει την τιμή 1 για την περίοδο που βρίσκεται στην εξουσία δεξιό κόμμα, -1 για την περίοδο που βρίσκεται στην εξουσία αριστερό κόμμα, και 0 για τις υπόλοιπες περιπτώσεις
RPTR	Ψευδομεταβλητή που παίρνει την τιμή 1 για τον πρώτο χρόνο που βρίσκεται στην εξουσία δεξιό κόμμα, -1 για τον πρώτο χρόνο που βρίσκεται στην εξουσία αριστερό κόμμα, και 0 για τις υπόλοιπες περιπτώσεις (οι τιμές έχουν προσαρμοστεί με τον τρόπο που περιγράφεται στην τρίτη παράγραφο της ενότητας "Δεδομένα")
RPTRC	Ψευδομεταβλητή που παίρνει την τιμή 1 για τον πρώτο χρόνο που αλλάζει η κυβέρνηση προς τα δεξιά, -1 για τον πρώτο χρόνο που αλλάζει η κυβέρνηση προς τα αριστερά, και 0 για τις υπόλοιπες περιπτώσεις (οι τιμές έχουν προσαρμοστεί με τον τρόπο που περιγράφεται στην τρίτη παράγραφο της ενότητας "Δεδομένα")
RPTA	Ψευδομεταβλητή που παίρνει την τιμή 1 για το δεύτερο μισό της θητείας δεξιού κόμματος, -1 για το δεύτερο μισό της θητείας αριστερού κόμματος, και 0 για τις υπόλοιπες περιπτώσεις (οι τιμές έχουν προσαρμοστεί με τον τρόπο που περιγράφεται στην τρίτη παράγραφο της ενότητας "Δεδομένα")

Πίνακας 11: Περιγραφικά στατιστικά των μεταβλητών.

Μεταβλητές	Μέσος	Τυπική Απόκλιση	Min.	Max.
realgdpgr	1.234848	3.692632	-9.169651	7.247
unemp	10.34565	6.900554	1.7	27.5
inflation	9.605309	8.382645	-1.736046	26.56085
interest	11.63965	6.167967	2.6	24.13
debt	96.10822	55.36953	17.51172	195.47
openc	47.33671	10.37685	33.13659	67.14945
deficit	-6.730107	4.115164	-15.13278	1.464
outlays	43.10354	8.336804	26.76391	62.32827
receipts	36.44041	7.4885	24.9476	49.44283
sstran	13.99894	3.616415	7.14722	20.31235

Πίνακας 12: Περιγραφικά στατιστικά των μεταβλητών πρώτων διαφορών.

Μεταβλητές	Μέσος	Τυπική Απόκλιση	Min.	Max.
dun	.3377778	1.668326	-2.2	6.6
dinf	-5.791299	3.163113	-12.93208	6.777928
dint	-.1764444	3.155604	-12.44333	6.748333
ddebt	3.954629	10.34522	-17.38007	54.20866
dopenc	.6299154	3.855844	-11.58587	11.03808
ddef	.0593479	2.714883	-5.423405	9.600359
doutlays	.459002	2.855759	-12.07997	6.64661
dreceipts	.4927157	1.374351	-2.829509	3.071945
dtran	.2505062	.8978788	-3.789368	2.04317

Πίνακας 13: Έλεγχος μοναδιαίας ρίζας.

Μεταβλητές	Augmented Dickey Fuller Test			Philipps-Perron Test		
	No cons.- No Trend	Cons. And Trend	Cons. - No trend	No cons.- No Trend	Cons. And Trend	Cons. - No trend
realgdpgr	-2.752***	-2.844	-2.864**	-3.652***	-4.402***	-4.047***
unemp	-0.096	-3.352*	-1.582	-0.047	-2.367	-1.341
inflation	-1.062	-3.379*	-0.929	-2.179**	-3.191	-1.957
interest	-1.028	-2.550	-1.806	-1.001	-2.150	-1.587
debt	1.955*	-2.871	-0.137	2.638**	-2.777	0.095
openc	0.741	-3.118	-1.167	1.074	-2.741	-0.874
deficit	-0.835	-1.125	-1.310	-0.988	1.778	-2.037
outlays	0.871	-1.473	-2.110	0.907	-2.134	-2.008
receipts	1.786*	-3.221*	-0.852	2.187**	-2.889	-0.563
sstran	0.932	-1.874	-1.627	1.069	-1.823	-1.559

Το * υποδηλώνει στασιμότητα σε επίπεδο 10%. το ** σε επίπεδο 5% και το *** σε επίπεδο 1%. Η επιλογή του στατιστικού με την χρήση σταθεράς/τάσης ή μη, έγινε με βάση την γραφική αναπαράσταση της κάθε μεταβλητής.

Πίνακας 14: Έλεγχος μοναδιαίας ρίζας στις μεταβλητές πρώτων διαφορών

Μεταβλητές	Augmented Dickey Fuller Test			Philipps-Perron Test		
	No cons.- No Trend	Cons. And Trend	Cons. - No trend	No cons.- No Trend	Cons. And Trend	Cons. - No trend
dun	-3.053***	-3.063	-3.151**	-2.649***	-2.597	-2.645*
dinf	-7.318***	-7.100***	-7.250***	-7.539***	-7.361***	-7.483***
dint	-5.618***	-5.605***	-5.564***	-5.558***	-5.538***	-5.499***
ddebt	-5.914***	-6.648***	-6.691***	-5.897***	-6.769***	-6.811***
dopenc	-5.982***	-6.002***	-6.066***	-5.954***	-5.995***	-6.072***
ddef	-4.785***	-5.178***	-4.734***	-8.859***	-9.392***	-8.771***
doutlays	-4.530***	-5.120***	-4.736***	-8.613***	-9.400***	-8.910***
dreceipts	-5.140***	-5.620***	-5.693***	-5.133***	-5.568***	-5.647***
dtran	-4.985***	-5.216***	-5.223***	-5.036***	-5.259***	-5.264***

Το * υποδηλώνει στασιμότητα σε επίπεδο 10%. το ** σε επίπεδο 5% και το *** σε επίπεδο 1%. Η επιλογή του στατιστικού με την χρήση σταθεράς/τάσης ή μη, έγινε με βάση την γραφική αναπαράσταση της κάθε μεταβλητής.